

LA ILUSTRACIO LLEVANTINA

REVISTA ARTISTICH-LITERARIA DE

CATALUNYA VALENCIA
MALLOPCA Y ROSSELLO
ANY 1900

SUMARI DEL NÚMERO 4

GRABATS: Porta bisantina de la Catedral de Valencia. — † Don Joaquim Rubió y Ors (retrato). — El devallament de la Creu (Quadro de Rembrandt). — Imatge del Sant-Crist d'Igualada. — La Portella (Lleyda): Vista del Absit de la Iglesia. — Candelero del Ciri Pascual de la Catedral de Barcelona. — La Vera-Creu de Besalú. — Santas Creus: Sepulcre de N'Alemany de Cervelló. — La Benedicció de les palmes en els claustres de la Seu barcelonina, (Dibuix de A. Casanovas). — Montserrat: Quint misteri de Dolor. — Cotxe regalat per una devota familia al senyor Bisbe de Barcelona el dia de Sant Joseph. — Crist de la Sang, existent en la capella del Hospital provincial de Palma de Mallorca. — «Hoc est corpus meum» (Quadro al oli de C. Hoyos). — Devallament de la Creu (Tabernacle de Canet de Mar). — El Sant-Crist de Perpinyá. — La Crucifixió del Senyor (Quadro de Joan Ribalta). — La festa del arbre: Una nota simpática; Les comissions. — Santa Elena (Quadro al oli de C. Giner).

TEXT: Número extraordinari. — Primer aniversari de la mort de don Joaquim Rubió y Ors. — L'Espós de Sang (fragments), per Joseph Torras y Bages. — La Sang, per Miquel Costa y Llobera, Pbre. — Al Cor de Jesús Agonitzant (poesia), per Arthur Masriera. — A una crucifera (poesia), per Jacinto Verdaguer, Pbre. — La Setmana Santa á Catalunya, per Jaume Collell, Pbre. — Coses de la terra, per Francesch Badenes Dalmau. — Dijous Sant (poesia), per Emilia Sureda. — La Capella del Sant-Crist (Perpinyá), per J. Capeille. — L'improperi núm. 15, per Martí Genis y Aguilar (Ilustracions de F. Sans Castaño). — Les Creus de terme de Tortosa y pobles comarcans, per Francesch Mestre Noé, (Ilustracions de Anton Serveto). — Lo Catalá devot. — Revista política d'Espanya, per J. Guell y Mercader.

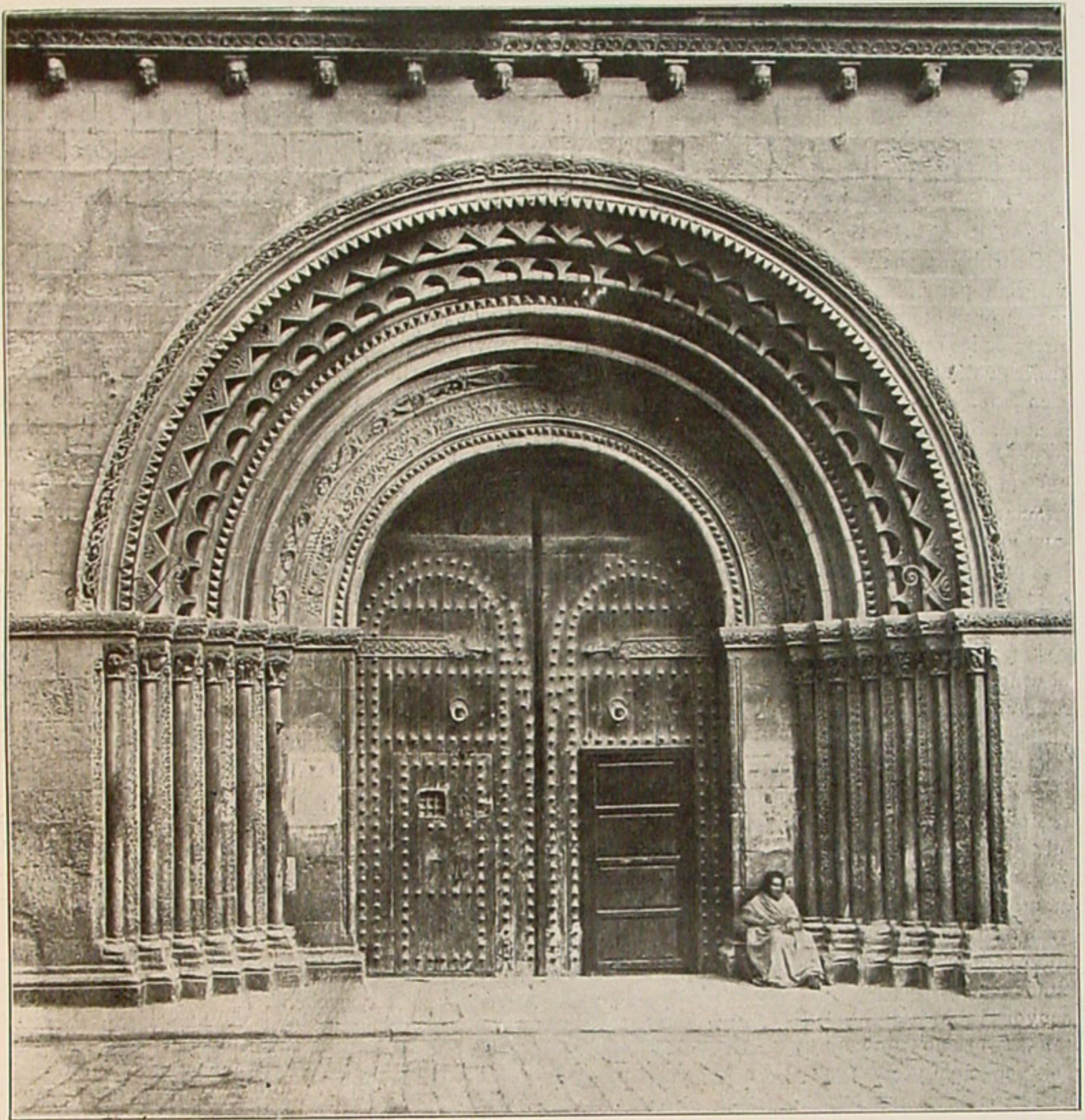
AVIS

Un dels pròxims días de Pasqua florida surtirá la fulla que anunciarem en el número anterior, reproducció solta en paper de primera qualitat de nostra Salutació á la Prempsa Catalanista, á propòsit pera particulars, Agrupacions y Centres Catalanistas.

PREU DE CADA FULLA: 20 céntims.

S'admeten encàrrechs en tots els punts de subscripció y venda de LA ILUSTRACIÓ LLEVANTINA.

Pagos á la bestreta.

PORTA BISANTINA DE LA CATEDRAL DE VALENCIA.

NÚMERO EXTRAORDINARI

Son tan sublimes els misteris commemorats en aquestos días per la Santa Iglesia Católica, y tan variades y característiques les manifestacions del esperit cristià de nostre poble, que LA ILUSTRACIÓ LLEVANTINA, inspirada en els lemas de Fé, Patria y Amor, no podia deixar passar aquesta oportunitat sens tributar un homenatge de veneració á la Religió de nostres avis y de fons respecte á les costums y tradicions de la terra.

A aytal objecte respón la publicació del present *número extraordinari*, que, sens reparar en els quantiosos sacrificis que ocasiona, oferim avuy á nostres favoreixedors.

PRIMER ANIVERSARI

DE LA MORT DE

DON JOAQUÍM RUBIÓ Y ORS

Se troban en aquesta vida homens de talent privilegiat, però que naixent massa d'hora ó morint massa prompte perque el públich pugua apreciar ó premiar les seves obres, passen per el món com estrelles volants en mitj de negra nit sense que ningú s'en adongui. Wagner, Balzac, Papin, Andreu Vessal, Schiller y altres que podriam citar en son exemples ben notoris. Veritat que vé un dia que se'ls fa la deguda justícia, però allavores el geni desgraciat pot respondrer com el general Lafayette, l'any 1830: *¡C'est tard déjà!*

No va pertènixer per cert á n'aquest número el venerable *Gayter del Llobregat*. La seva obra aná prenent un vol cada dia més extens durant la seva llarga vida y la literatura catalana per ell tan estimada en una època en que estava casi morta, ha arribat al grau d'explendor que tothom admira en els últims anys del segle. El senyor Rubió y Ors, fou tan afortunat que no sols vegé aplaudides ses composicions, sinó que pogué contemplar ab l'orgull d'un pare, el brillant renaixement literari de Catalunya.

Nascut don Joaquim Rubió y Ors á Barcelona, l'any 1818, va comensar á agafar aficions al estudi á la botiga del seu pare, llibreter é impressor d'ofici. Després de cursar el Batxillerat y un any de Teologia, comensá la carrera de Filosofia y Lletres alternant ab la de Lleys. Desde molt jove publicá sos primers ensaigs poètics, fent reimprimir les obres del cèlebre Rector de Vallfogona y d'en Pere Serafi. Però fins alashores el seu talent permaneixia amagat per un treball modest y humil. Altres glories esperavan al jove poeta.

L'aparició del *Gayter del Llobregat* conmoqué á tots els aymadors de la nostra terra, tant per la seva hermosura poètica com per el ardent patriotisme que l'inspirava. Aquella obra fou una veritable re-

velació, y desde allavors totes les composicions del senyor Rubió y Ors, conmoqueren al públich d'un modo indescriptible. Y això que coincidint aquest moviment d'expansió literaria ab les nostres desgraciades lluytes intestines, no semblava que'l enardiment de les passions sobreexcitades aquell turbulent periodo, deixés puesto per les nobles ocupacions de l'esperit.

El coneixement que tenia el senyor Rubió y Ors de la literatura provençal y la castellana's reflecta en ses obres totes, impregnades del romanticisme de la època. Més tart, el mateix autor allissonat per els anys y per fondos estudis, analisava ses concepcions d'adolescent ab gran finura psicològica. Res hi havia d'extrany en que el jove poeta sentís com tants altres l'entusiasme natural allavors per l'escola dominant, més quan aquesta venia representada per noms com els de Zorrilla, Duque de Rivas, Lamartine y Victor Hugo.

L'any 1846 el senyor Rubió y Ors se trasladá á Madrid, ahont guanyá després d'unes brillants oposicions la càtedra de Literatura espanyola de l'Universitat de Valladolid, residint en aquesta ciutat fins al seu traslado á Barcelona que tingué lloch l'any 1858. En tot aquest temps no descansá pas l'infatigable escriptor, mereixent citarse entre les obres que publicá alashores: *El Libro de los niños*, que fou declarat de text; una *Crítica* sobre *Le Juij Errant* d'Eugène Sue, en que disseca ab forsa y exactitut aquesta verinosa novela; y una loa dramática titulada *Desagravios y homenajes*, representada en el Teatre Principal quan la vinguda de donya Isabel II á Barcelona. També es de notar l'*Oración inaugural* del curs que llegí á Valladolid y els numerosos treballs que doná á la *Revista Católica* de la qu'era colaborador; entre aquests ha merescut molts elogis un pròlech per les obres de

Santa Teresa de Jesús. Diferentes voltes se reimprimen les obres poètiques del senyor Rubió y Ors que obtingueren sempre'l favor del públich. No hem citat entre aqueixes, y seria imperdonable semblant omissió, la titulada *Roudor de Llobregat ó los catalans en Grecia*, poema èpich que li feu guanyar un premi en el certàmen de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Tampoch tardà molt à ser nomenat soci honorari d'aquella corporació, de la qu'era ja soci resident.

Encarè que dongué à llum algunes poesies en castellà, may oblidà la nostra llengua nativa, en la que cantà sempre la fè, la pàtria y l'amor, númens dels poetes catalans d'aquelles fetxes. Passant els anys s'interpretaren de moltes maneres aquelles obres que un dia arrebataren à tot Catalunya, sent rebudes ab fredor y fins ab indiferència. Però, ¿qui pot assegurar qu'els llaurers de la gloria seràn sempre verds? ¿Qui té prou superbia per creures immortal en la memoria dels hòmens? Res té, donchs, de particular que no sempre durés l'entusiasme ab que s'acullí el *Gayter del Llobregat*, tal vegada com ha fet observar un crítich «perque les ànimes están avuy tancades à les notes dels sentiments senzills y familiars, ó porque la musa y l'idioma de Catalunya han arribat à la seva última etapa».

Siga com vulga, no hi haurà qui li negui al senyor Rubió y Ors un lloch preeminent en nostra literatura. Els hermosos fragments narratius *Amors que matan*, *Dolors y consols*, *Sa mirada*, foren prou per'assegurarli. Per altra part ¿cóm oblidar al qui primer que ningú presentà un Programa de restauració literaria de la nostra terra? ¿cóm no conservar gloriosament el nom d'un dels valents iniciadors dels Jochs Florals de Barcelona? No acabà aquí sa benèfica influència, puig el *Gayter del Llobregat* decidí à don Antonio de Trueba à estudiar el seu país pera treuren sos admirables quadros de costums, aixís com pot considerarse que impulsà à don Theodor Llorente à escriure ses afiligranades rimes valencianes.

Entre'ls continuadors de don Joaquim Rubió y Ors, que foren molts per cert, y qu'el seguiren plens de foch y entusiasme, podriam citar com à contemporanis d'ell à don Antoni de Bofarull, tan docte historiador com literat de valia; don Tomás Aguiló, poeta y *folk-lorista*. Aquests noms y altres que tothom recorda prou, pertencixents ja al grupo català, ja al balear, demostren prou el paper d'evocador que li estava reservat al *Gayter*. La vareta d'or qu'havia de despertar el renaixement de les lletres catalanes estigué à les seves mans, y més d'una vegada demostrà sa maravellosa virtut.

La carrera oficial de don Joaquim Rubió y Ors, sigué de les més brillants. Desde la seva càtedra passà al Decanat de Filosofia y Lletres, essent nomenat després Vice-Rector de la Universitat. Ultimament, ab tot y sos vuytanta anys, fou elevat al primer puéstu d'aquella, però ni arribà à pendren possessió tant sols, finant als pochos dias de rebre el nomenament, à primers d'abril de 1899. A pesar de sa avansada edat, conservà sempre senceres les brillants facultats intellectuals d'un dia. No fou aquesta la sort més petita del eminent home de lletres.

Pochs anys enrera, quan el senyor Güell y Bacigalupi donà à casa seva una recepció en honor del Nunci de S. S., s'hi trobava'l senyor Rubió y Ors entre altres convidats, y al anar presentant à Monsenyor Cretoni els escriptors y poetes més valiosos de la nostra terra dihent sempre: «Deixeble meu», el Prelat no pogué menys de preguntarli: «¿Però tot Catalunya es deixeble seu?» «¡Ah, Monsenyor!» respongué el *Gayter* d'altres temps ab un somriure amarch y satisfet à la vegada, «¡si só tan vell!»

Però per anys que passin, les obres y'l nom del senyor Rubió y Ors, no moriràn may en el cor de tots els bons fills de la nostra patria, que no podràn olvidar qu'el *Gayter del Llobregat* sigué la senyal d'un Renaixement literari dels més poderosos y més esplèndits que registra l'Historia de la humanitat.

LO GAYTER DEL LLOBREGAT

—Si't donás la sua corona
un rey y'l ceptre de plata,
y son mantell d'escarlata,
y son trono engalanat,
¿gentil gayter, deixarias
pera ser rey tas baladas,
tas montanyas regaladas
y ton joyós Llobregat?

Si't prometés un rey moro
perlas ricas y galanas,
y son bordell de sultanas,
y son palau encantat,
¿joyós gayté, olvidarias
t'airosa y fresca cabanya,
ton llit de fullas que banya
lo caudalós Llobregat?

Febrer de 1839.

Si't regalás, gayté, un mágich
sos castells de núbols blaus,
y sos follets y palaus
d'estrelletas esmaltats,
¿olvidarias per ells
las neus, las boyras, los rius,
las frescas nits dels estius,
las ninas del Llobregat?—

— No, nineta, pus més val
ma gayta de drap vermell
y mon capot que'l mantell
de un rey de perlas brodat:
pus més que'ls palaus moriscos
val ma cabanya enramada,
ab las flors que ma estimada
roba, al matí, al Llobregat.

Y més que los castells mágichs
de núbols blaus Monseny val,
ab sas rocas de coral,
y ab son front altiu nevat;
y molt més las nits d'hivern
en que nos sorpren el jorn
referint del foch entorn
historias del Llobregat.

Pus per més que li donás
un rey son ceptre de plata
y son mantell d'escarlata
y son trono engalanat,
deixaria, hermosa nina,
de ser rey per sas baladas
y montanyas regaladas
lo Gayter del Llobregat.

† JOAQUIM RUBIÓ Y ORS

L'ESPÓS DE SANG

FRAGMENTS DE LA CARTA QUE HA ESCRIT AL CLERO Y FIELS DE LA CIUTAT DE IGUALADA

L'EXCM. È IL-LM. SR. BISBE DE VICH.

Y volent Nos correspondre al vostre afecte y desitjant pendre part, encara que sia de lluny, en la solemne festa en que commemorau lo fet marvellós passat en la Imatge que ab tanta devoció conservau de Jesús crucificat, quan en lo dia del Divendres Sant del any 1590 suá copiosíssima Sang á la vista de tot lo poble de Igualada, vos escribim aquesta Carta, signe d'amor envers vosaltres, tribut de veneració al divi Redemptor de les nostres ànimes y efusió del nostre cor en una de les manifestacions espléndides del gran misteri dels sigles, del misteri de la Divinitat y de la Humanitat, de la comunicació sobrenatural entre Deu y'ls homens, de la elevació de la nostra naturalesa desvalguda y miserable á la dignitat divina mediant un matrimoni inefable y sacratíssim, misteriós y fecundíssim entre la naturalesa divina y la humana, un matrimoni de sang que's consumá allá en lo cim de la sagrada montanya del Calvari, tenint per testimonis lo cel y la terra, los àngels y'ls homens, lo dia en que Jesucrist morí á la creu pera donar vida á la Humanitat ab la qual s'havia juntat en unitat de persona.

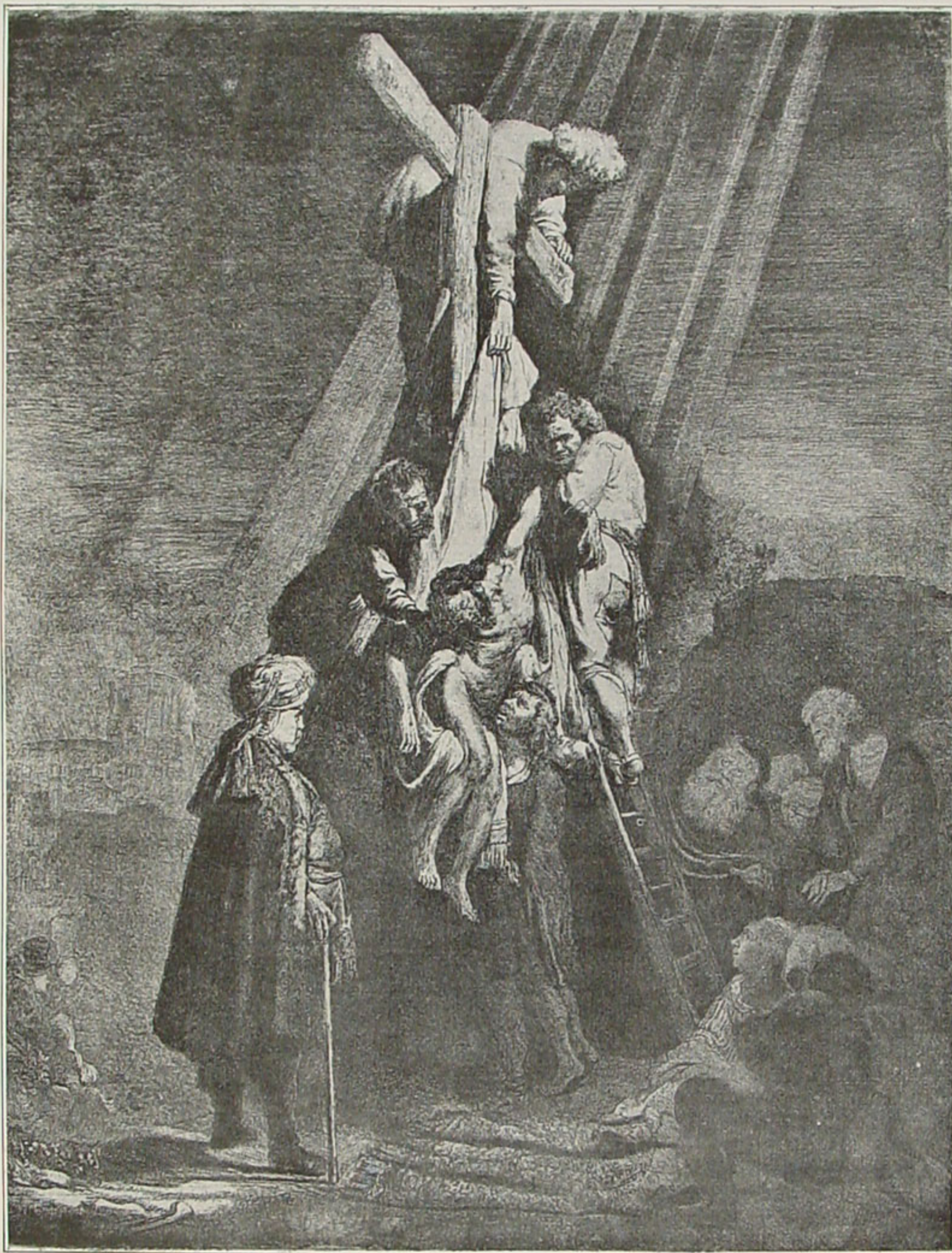
Y lo que passá en la vostra ciutat, estimats germans y caríssims fills, lo dia del Divendres Sant del any 1590 es un eco, una significació ó símbol d'aquell matrimoni de sang entre Jesucrist y la Humanitat, una memoria que volgué dexarvos, un present que volgué Deu fervos pera que sempre tinguesseu una reminiscencia vivíssima de lo que may los homens havem d'oblidar; de l'amor més fort que la metexa mort que'l Fill divi de la Immaculada Verge Maria professá al nostre llinatge. Y vosaltres, igualadins, comprenent la intenció de Deu en lo fet marvellós passat en la vostra ciutat, del qual foren testimonis los vostres pares, testimonis del matrimoni de sang reproduhit d'una manera simbólica á Igualada, de la aliança sempiterna entre Deu y'ls homens per medi de Jesucrist, haveu fet de la miraculosa imatge del Crucifix, que ab tanta veneració guardau, un perenne monument de divina y patria devoció, essent les solemnes festes que anyalment celebrau com una institució commemorativa pera que may los fills del vostre poble perden la memoria d'un fet gloriós que s'enllassa ab tota la vostra passada historia, que s'enllassa ab les gestes més trascendents del sigle IX y ab tota la historia humana, perque lo matrimoni de sang, que simbólicament se reproduhi á Igualada lo Divendres Sant del any 1590 tingué una altra gloriosíssima consumació lo dia 6 de juny de 1808, quan l'Espós ensangrentat, convertit en capdill valerós,

guia als igualadins en la batalla del Bruch, realisant també aleshores los vostres pares un matrimoni de sang ab la patria-terra, sellant ells sa adhesió, son amor á la fè, á les lleys, á la llibertat del pays ab la sang de les propies venes.

No hi há matrimoni més suau, més fort, més fecundo ni més necessari que aquest matrimoni entre Deu y'ls homens realisat en la Sagrada Persona de Jesucrist, representació Ell de tot lo llinatge huma; y com es nostre dever extrenyer, favorir y perpetuar aquesta mística unió entre Deu y'ls homens, única manera que'ls homens tenim de arribar á la consecució del nostre fi, la salvació de les nostres ànimes, per axó en aquesta solemnitat que celebrau en honor de Jesucrist en sa veneranda Imatge, que vosaltres possehiu, vos volem parlar breument, però ab tota la vehemencia del nostre cor, de la Lley del místich matrimoni ó aliança entre Deu y'ls homens.

Lo Fill del Etern Pare vingué al món pera fer companyia á l'home, pera constituhirse son company en lo camí de la vida, en la peregrinació que anam fent envers la eternitat y en la qual tants s'extravien. Se feu l'amich de la Humanitat y li parlá un llenguatge que se li ficá al cor, perque de sa boca exia l'Esperit Sant, que penetra en lo més interior del esperit humá; per axó la paraula de Jesucrist fou anomenada *Evangelí*, es á dir bona nova, perque consolava, satisfeya y endolcia les amargures de la vida. Entre'ls amichs de Jesucrist may hi há desesperats, si algú qui ha rebut lo sant Baptisme y ha participat dels altres sacraments se desespera es perque ha deixat á Jesucrist, ha renyit ab aquest gran Amich dels homens, s'ha fastidiat de la seua companyia, enganyat per la seductora y falsa veu del món que li prometia plahers, goigs y consols que depressa s'han esvahit, quedant l'infelís sol y desemparat, y aleshores lo món cruel s'ha mofat d'ell, l'ha escarnit, l'ha tret á puntades de peu de la seua companyia. No hi há altre amich verdader del home que Nostre Senyor Jesucrist.

La soledat del cor! veus'aquí la més desolada soledat. L'home formal, de temperament seré, sab prescindir, de fet en moltes ocasions prescindeix de les externes materials consolacions. Fins sovint per l'home formal, d'esperit elevat, les externes satisfaccions no son consolacions del cor; y son interior sent amargura quan tot lo que'l volta sembla que sia felicitat. La felicitat es molt interna, es com un bálсам preciós que no's troba pel món, sinó que's té tancat en un vas que portam en lo més intern de la nostra persona, en lo cor. Havem de cer-

EL DEBALLAMENT DE LA CREU.

Quadro de Rembrandt (1633).

car sobre tot tenir lo cor acompanyat, que quan les nostres afeccions de família, d'amistat, de patria se desvenen, com se desvenen tot lo temporal y transitori, quan cambiantse la escena de la vida fins en mitj del bullici humá nos sintam, no solament solitaris, sinó fins hostilitats en nostres sentiments més consoladors, allá dins del cor hi tingam present l'Amich que ningú nos pot pendre, l'Esperit consolador que ungeix á tot l'home moral ab la suavíssima dolçura sobrenatural.

Si, l'home no'n té prou ab l'home; té unes necessitats d'esperit que l'home no pot satisfer; en aquest punt tots los fills d'Adam son igualment miserables, l'un no pot fer la llimosna espiritual del consol al altre, perque lo consol nos ha de venir de fora, com la llum; tenim ulls pera veure, però per veurhi necessitam la llum; tenim cor pera sentir lo consol, però la consolació nos l'han de donar; per axó l'apóstol Sant Pau (1) conexent que tenia com un deber de son ministeri consolar als altres, demanava á Deu que avans l'omplís á ell de conso-

(1) II. Cor. 1, 4.

IMATGE DEL SANT-CRIST D'IGUALADA.

lació pera ferne després participants á sos germans. Per axó sentint aquest gran apóstol la immensa significació de la sentència divina: no es bó que l'home estiga sol; veyent la miseria del humá llinatge per llarchs sigles divorciat de Deu, revelá al món lo gran misteri de la consolació, la unió, lo matrimoni entre la Humanitat y la Divinitat, com s'havian juntat Deu y'ls homens que avans estaban dividits, dihent que per la Sang de Jesucrist los homens que estaban lluny s'havian fet aprop, (1) tant aprop de Deu que constituían un matrimoni, més verdader, més intim, d'una identificació molt més perfecta que'l matrimoni entre l'home y la dona, lo qual es sols ombra y figura del matrimoni entre Deu y l'home, mediant la Sagrada Persona de Jesucrist Senyor Nostre, Espós de sang de la Humanitat pecadora.

La mística Esposa de Jesucrist, es á dir, la Humanitat regenerada, nasqué de la Sang divina; se alimenta de ella, en ella té ses delícies y sos merits y ses esperances. Per axó Jesucrist es un Espós de sang. Del seu costat ferit per la llansa del soldat exi sang y aygua, simbol del sagrament de la regeneració, allí en lo Calvari comensá la regeneració de la Humanitat, la nova Humanitat, la Humanitat eterna, la Esposa de Deu. La Creu fou lo llit del desposori, la corona d'espines la corona nupcial, los claus de les mans l'anell de bodes, y obri l'Espós de sang los braços alsat dalt de la Creu pera abraçar á tota la Humanitat, pera atraurela com á Esposa estimada, y, com Ell meteix havia pronosticat (2), un cop fou alsat sobre de la terra tot ho va atraure, y aquella Sang que'ls jueus deramavan ab rabia los ángels ab devoció la adoravan, y'ls homens la veneran perque saben que aquesta Sang es lo dot de la Esposa divina, lo titol que té la Humanitat regenerada pera unir-se ab Deu. Perque sens la efusió de la Sang de Jesucrist no existeix la remissió dels pecats (3), ella neteja y purifica al món; y quan nosaltres en lo Sagrament de la Penitencia ab la fè en Jesucrist y ab lo dolor de les nostres culpes obtenim la purificació de les nostres ànimes, quan la Humanitat se purifica per medi dels Sagraments es perque queda banyada en la Sang del Anyell immaculat, ó be podem dir, usant lo

(1) Ephes. 2, 13.

(2) Joan. 12, 32.

(3) Hebr. 9, 22.

llenguatge figurat del sagrat llibre del Apocalipsis, que renta ses vestidures en la Sang del Anyell immaculat.

Y encara que no á tothom la Providencia divina porta á aquestes santes altures, á tots vosaltres, estimats igualadins, l'Espós de sang, vostra Imatge de Jesús crucificat, vos crida á que li correspongau á son amor y siau fiels á la Passió dolorosa que sufri, á la sang que derramà per tot lo humá llinatge, y qual mística y simbólica reproducció volgué fer entre vosaltres. Tots los homens sentim una verdadera sed de veritat, de perfecció y de justícia, y fora de Jesús no trobam ahont apagarla. L'heretge Renan, obligat per la evidencia, deya

que la Sang de Jesús apagá aquesta sed á dotze sigles de ascetes; y la apagará fins á la consumació dels sigles á tots los homens rectes y de bona voluntat. Les vostres passades generacions, igualadins, apagaren també la sed de son esperit ab la sang que derramà la vostra sagrada imatge de Jesucrist; la seua capella té encara avuy un concurs de fiels que va á aquella font de vida á recrearse y á enfortir son cor amargat per les contrarietats de la vida, perque lo bálсам de la preciosíssima Sang no ha perdut sa virtut, ni la perdrá per tota la eternitat.

JOSEPH TORRAS Y BAGES

Vich, 30 de mars de 1900.

LA SANG

FIGURA DE JESÚS CRUCIFICAT VENERADA A MALLORCA.

Nota característica de la pietat en los pobles de raça catalana es la devoció á la Sang de Nostre Senyor Jesucrist, devoció qu'encara dura pel Rosselló incorporat á la França, com una dexa venerable de familia. Mallorca d'una manera particular conserva tan llegendària devoció concentrada en la miraculosa figura de Jesús Crucificat, que reproduhim avuy en aquestes planes.

Fundat á mitjan segle xv l'Hospital General de Mallorca per iniciativa del Venerable Fray Bartomeu Catany, del Orde de Sant Francesch, una butlla de Pio II als 8 de novembre de 1458 hi establí la Confraria de la Sang de Nostre Senyor Jesucrist, pera donar socors als pobres malalts d'aquella piadosa fundació. Tan privilegiada nasqué dita Confraria, qu'entre moltes altres exencions y gracies contingudes en la butlla de la seva erecció, figura la de no estar subjecta al interdicte episcopal. Una obra de tanta pietat, començada per un religiós com el Venerable Catany, home apostòlich y popularíssim, gran pacificador en les discordies entre pagesos y ciutadans, sostinguda pel prestigi del Cardenal Cerdá, Trinitari mallorquí, tan afavorida del Papa com del Rey Alfons V d'Aragó, hagué d'arrelar fundament entre'ls fills de Mallorca. Noves concessions fetes per Joan II y pel Rey Catòlich s'ajuntaren ab noves gracies pontificies, fins al punt de que l'Hospital y la seva esglesia l'any 1548 foren agregats á la basílica de Letran ab la participació de totes ses indulgencies y privilegis. Urbá VIII l'any 1641 declará novament les anteriors prerogatives y en particular la de fer solemne processó pel Dijous Sant á fi de treure la venerada figura de la Sang y portarla á totes les esglesies de Palma inclús á la Seu. La Sagrada Congregació de Ritus als 10 d'abril de 1734 concedí á

Mallorca l'ofici propi de la Sang de Nostre Senyor Jesucrist, aprovat ja per la Esglesia de València.

No hem pogut trobar l'any en que fou esculpida la venerable figura de la Sang, qu'es de suro, á fi de que resulti més lleugera y puga fàcilment ésser portada en processó essent de tamany natural. L'aspecte de l'esculptura sembla indicar una obra del segle xvi ó principis del xvii. Segurament era ja aquesta imatge la que fou colocada, ab acompanyament del Visrey, dels Jurats del Gran Consell y del Capítol Catedral, en la seva renovada capella dia 23 de setembre del any 1685.

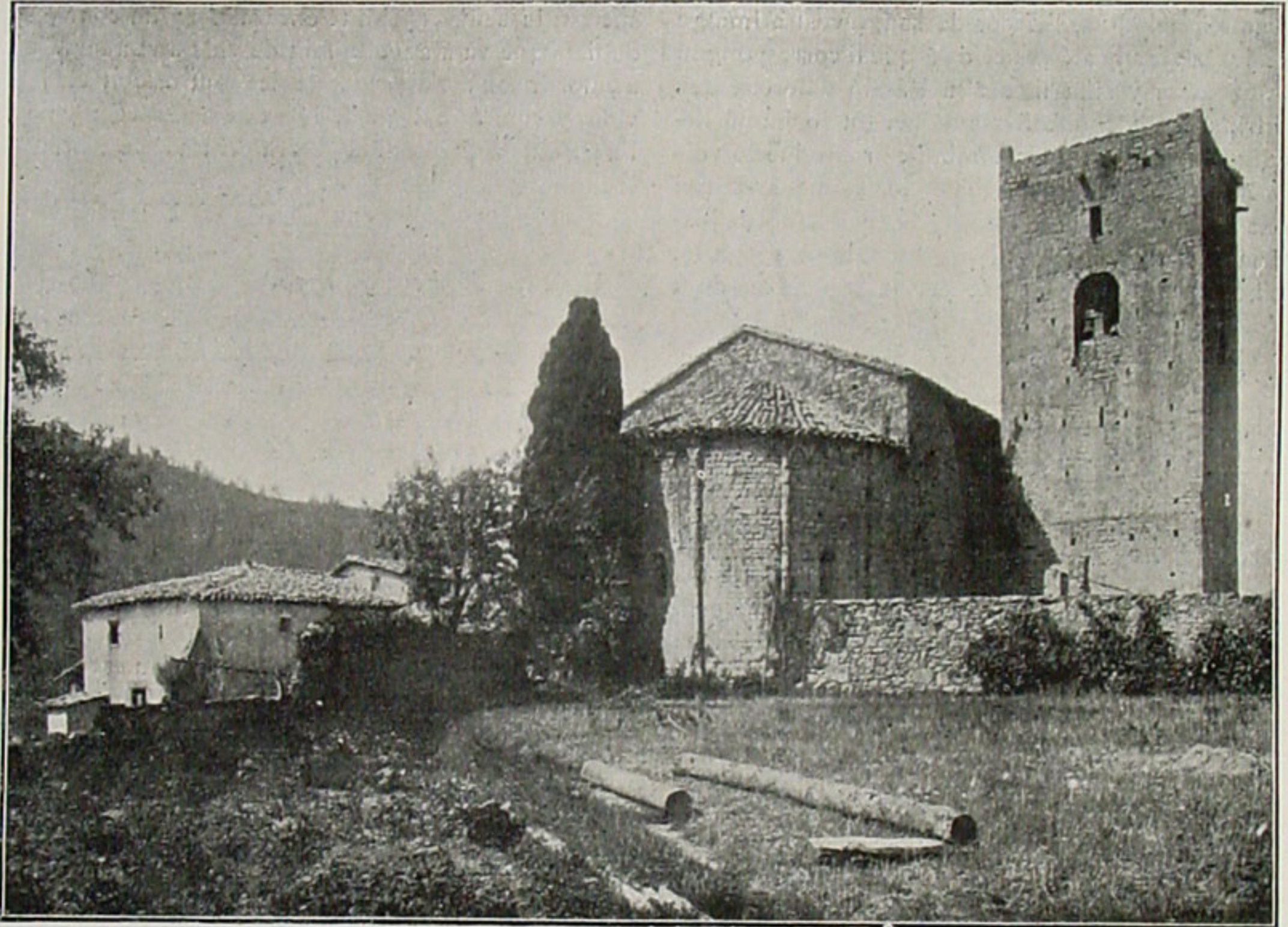
Desde llavors les generacions mallorquines han desfilat per aquell camaril en processó interminable, rendintli'l tribut de pregaries y ofrenes, d'aspiracions y llágrimes, d'alegries y dols. A qualsevol hora del dia qu'aneu á visitar la Sang, trobareu gent devota que fa oració dins la capella, qu'atravessa aquell vestibul, que baxa ó puja aquella escala ahont les parets están recubertes de presentalles, testimonis variadíssims de la gratitut y devoció de tot un poble. No sols de la ciutat, sinó també de les altres poblacions y fins dels llogarets més forans de l'Illa, acudexen los devots de la Sang á adorar la sagrada imatge, sobre tot per la festa del primer diumenge de juliol y per la Setmana Santa. Les llimosnes que's van depositant al peu d'aquell Sant-Crist oferexen á la Diputació de la provincia un recurs importantíssim pel sosteniment del Hospital. La Diputació, successora del antich Consell, celebra en cambi y presideix la solemníssima festa del juliol, com també la llarguíssima processó del Dijous Sant y la breu del Divendres.

En aquells dies singularment es de veure com

saluda y contempla l'honrat poble mallorquí aquella figura rodejada de tan misteriós prestigi, decorada ab riquíssima percinta, ab doble corona de raigs y d'espines igualment de plata, y ab un ramell sobre la ferida del costat, ahont lluhèn l'englantina y'l jessamí guanyats en los Jochs Florals de Barce-

lona per don Jeroni Rosselló, primer Mestre en Gay Saber que tingué Mallorca, el qual ne feu present á l'augusta imatge del Crucificat cifra de la devoció més arrelada dins del poble mallorquí.

MIQUEL COSTA Y LLOBERA, PBR.

LA PORTELLA (LLEYDA): VISTA DEL ABSIT DE LA IGLESIA.

AL COR DE JESÚS AGONITZANT

¡Jesús! Rey immortal de Cels y terra,
Vostre Dolcíssim Cor
Sía'l crit de victoria en temps de guerra,
En temps de pau, l'aurora del amor.

¡Cor de Jesús! d'espines vos corona
La set abrusadora de patí',
De patir pe'l mortal que us abandona
Quan Vos clameu morint: — ¡Veniu á Mi!

¡Cor de Jesús! la llansa una ferida
Vos ha obert per hont fuig la vida á dolls,
Y ab eixa Sanch la humanitat dormida
Despertará si's postra de genolls.

¡Cor de Jesús! la Creu teniu clavada
Y al home la mostráu, dihentli aixís:
— ¡Homes ingrats, miráu si la he estimada
La clau d'or pera entrar al Paradís! —

Miráu Jesús á Espanya y Catalunya,
Féuhi regnar l'imperi del amor;
Si á la patria l'infern de Vos allunya
Que vos la torne amant lo Vostre Cor

Vos regnaréu, Jesús; tots los imperis
Son vostres y sou Rey de tots los Reys;
Agermanáu, Jesús, los hemisferis,
Sían llassada d'or les vostres lleys.

Sía lo món lo vergeret dolcíssim
Que exhale sóls aromes de virtut,
Y'l cor del home un encenser puríssim,
Que os donga de llohansa etern tribut.

¡Jesús! Rey immortal de Cels y terra,
Vostre Dolcíssim Cor
Sía'l crit de victoria en temps de guerra,
En temps de pau, l'aurora del amor.

ARTHUR MASRIERA

J. M. J.

A UNA CRUCÍFERA

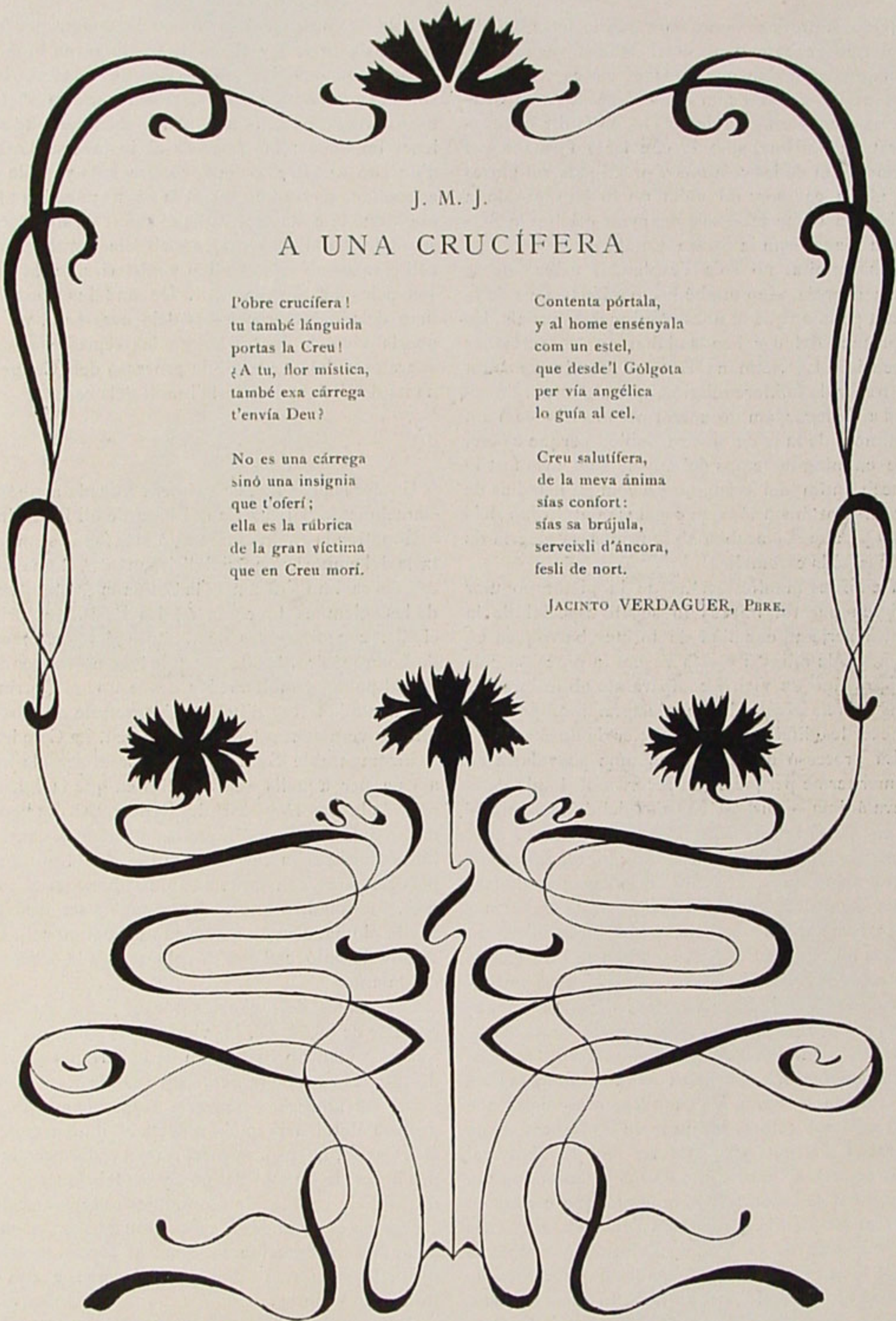
Pobre crucífera!
 tu també lánquida
 portas la Creu!
 ¿A tu, flor mística,
 també exa càrrega
 t'envia Deu?

No es una càrrega
 sinó una insígnia
 que t'oferí;
 ella es la rúbica
 de la gran víctima
 que en Creu morí.

Contenta pórtala,
 y al home ensenyala
 com un estel,
 que desde'l Gòlgota
 per vía angélica
 lo guía al cel.

Creu salutífera,
 de la meva ànima
 sias confort:
 sias sa brújula,
 serveixli d'àncora,
 fesli de nort.

JACINTO VERDAGUER, PBR.

LA SETMANA SANTA A CATALUNYA

¡Quin llibre mes interessant podria ferse baix lo titol que acabam d'escriure! Moltes vegades ab l'imaginació n'hem anat traçant els capitols y dibuxant les escenes com qui aboceta los compartiments d'un gran retaule. No'ns ho fa dir un exagerat patriotisme, sino la convicció formada pel conexement de les costums y prácticues religioses de altres payssos: tal volta no hi ha regió de la Cristiandat que mes solemnement celebre la Setmana Santa com la nostra Catalunya, y entenem per solemnitat no sols l'explendor extern de la sacra liturgia, sino també les manifestacions de la pietat popular que té unes rúbriques especials, les rúbriques del cor ben sadollat de les heretades creencies. La Setmana Santa a Catalunya es tot un tresor de folklore religiós, que algun dia s'haurá d'arreplegar amorosament per oferirlo com un testimoni de la fe del nostre poble, perque es cert que en ningun temps del any se sent mes fort lo batech intim del cristianisme com en los dias de reculliment misteriós que començan ab lo *juli* dels rams y palmes y acaban ab la remorosa alegria de les pasquals caramelles.

Y en estes manifestacions de la pietat popular s'hi veu per tot imprés lo segell especial de la nostra serietat enemiga de formes barroques en los actes de religió; y sols veyent la processó dels Congregants de Vich y comparantla ab les processons dels *nazarenos* de Andalusia, n'hi ha prou per conixer les diferencies de caracter de dues races.

La processó de Vich, — plaume senyalarla en primer terme perque es un recort molt fondo de la meva ánima — surt al cap-tart del diumenge dels Rams. De la iglesia dels Dolors van eixint, a dues files, parelles y més parelles de congregants ab sa vesta negra, tapada la cara ab lo capuç de punxada cucurulla, guants negres, calçats ab sabates fines los bracers y camálchs que en tot l'any no duhen més que la lleugera espadenya. La sugestió del color negre arriba a ser completa, y les ombres que ab la llum de les atxes van projectant per carrers y places aquells quatre ó cinch cents encaputxats, silenciosos, devots y molts d'ells descalços per prometensa, arrossegant pels empedrats la llarga cua de la vesta, no sentintse més remor que l'acompassat colpejar al lluny de les llances d'una trentena d'armats y de tant en tant lo planyivol cant del *Stabat Mater*, fan entrar al ánima un viu sentiment de tendresa y compassió que esclata en fervent jaculatoria quan passa l'endolat tabernacle ab la imatge de la Verge adolorida que té en sa falda lo seu Fill mort..... En aquesta processó que atrauá Vich gent de tota la Plana, hi ha un moment suprem d'un efecte irresistible. Quan aquella llarguissima estela de llum de les atxes ombrejada pels bultes negres dels congregants (*papus* com diu

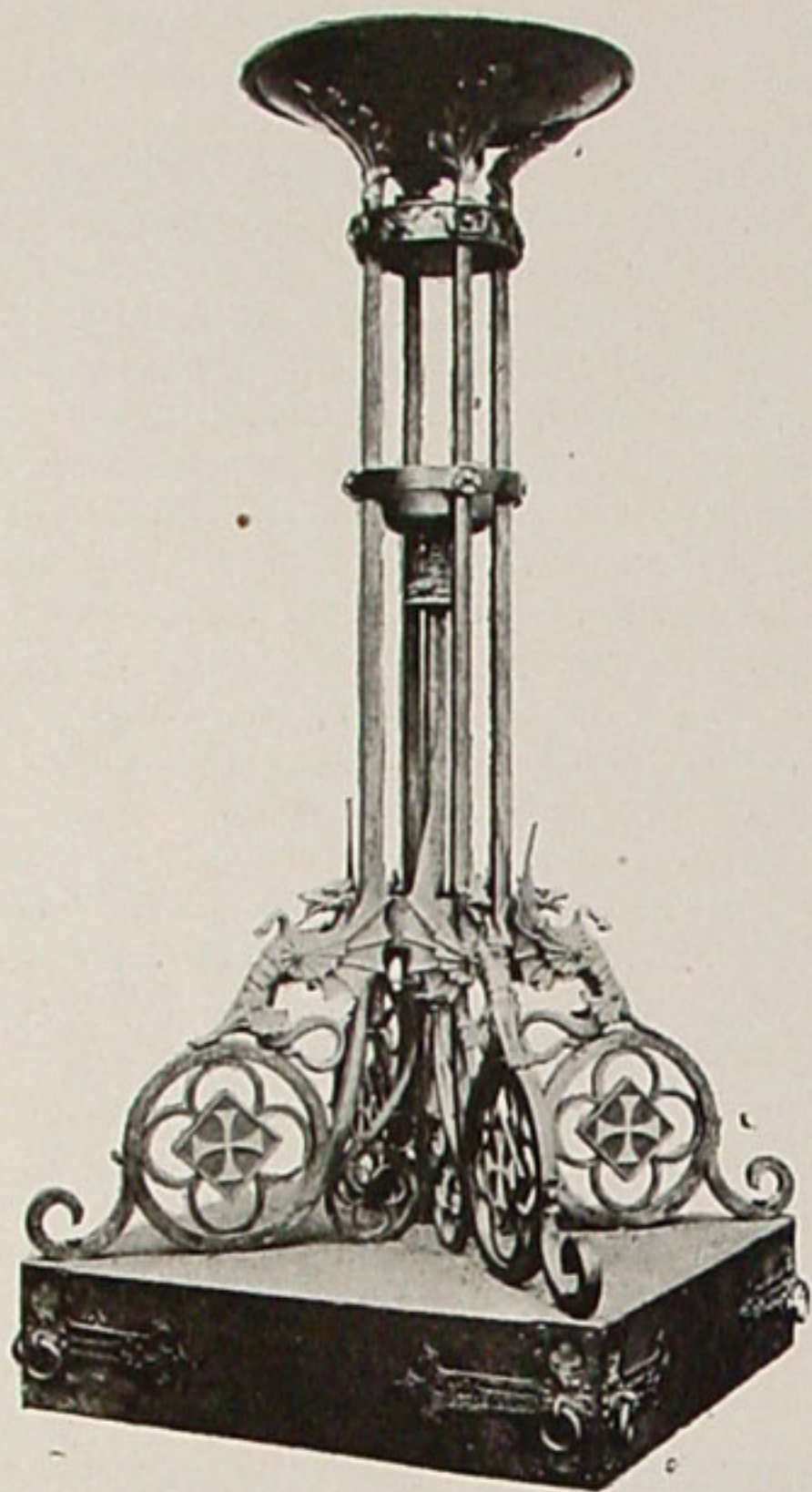
el poble), s'ha anat desenvolupant lentament per los principals carrers y places de la ciutat, en lo moment en que surt la Mare de Deu de sa iglesia, les sonores companes de la Catedral y de la Pietat tocan l'*Angelus*, se fa una pausa solemne y un silenci imponent: la processó al instant se detura d'un cap al altre, armats, congregants y poble se agenollan, y resan en secret la oració; sembla tament que la ciutat entera hage suferit un sincope al sentir les batallades que aquell dia devallan del vell cloquer ab més suavitat y misteri, ab més resonancies del altre mon..... Un andalus avesat al luxu dels hàbits roçagants dels *nazarenos*, y a la poesia viva de les *sactas* y a les representacions aparatoses dels *pasos*, ab la processó dels Congregants de Vich se li gelaria'l moll dels ossos.

Un foraster que per primera vegada arribés a Barcelona lo Dijous Sant a la tarde ó'l Divendres a la matinada ¡quina impressió més fonda s'emportaria del empori comercial d'Espanya! A Roma pels carrers casi no s'hi coneix la Setmana Santa: llevat de les solemnes funcions en les Basiliques principals, concorregudes pels estrangers *gourmands* de bona música, les demés funcions no trascendeixen al poble, y molt menys desde que al Quirinal s'hi hostatja'l Rey d'Italia. L'espectacle de Barcelona es verament solemne, casi únich. La Catedral, la incomparable Seu de Santa Creu, sembla feta aposta per aquells sagrats dias en que la Iglesia recorda la Passió y Mort del Redemptor. La benedicció dels Rams sota aquelles naus misticament iluminades per raudes de llum irisada, la processó pels claustres, convertits en animat bosquet de palmes, son quadros que's prestan tant a ser descrits per la ploma, com a ser reproduhits pel pinzell. Lo mestre Aguiló cad'any hi plorava ab la tendresa del infant.

Les cobles dels ceguets tocant l'ayre antich y popular de la *Passió*, los vitals alens de primavera que'ns venen ab lo perfum de la farigola tot just florida, les rues de la gent ben vestida que va seguint les iglesias, y aquestes resplandents ab la profusa lluminaria que's reflecta en lo daurat dels *monuments*, la suspensió del trànsit rodat per algunes hores, la quietut del port y les fábriques parades; tot eix conjunt de ceremonies religioses celebrades ab esplendidesa, y de costums tradicionals de la familia barcelonina, dona al esperit la visió de quelcom supramordial que dolçament encisa y fortament subjuga.

Si un dia la Setmana Santa perdés son carácter en la Barcelona modernisada, y pels utilitarismes del comer y de l'industria y per l'influx de certes

CANDELERO DEL CIRI PASCUAL
DE LA CATEDRAL DE BARCELONA.

corrents anticatòliques, disfregades ab nom de *progrés*, dexés de sentir-se, lo Dijous y Divendres Sants, la palpitació intima de la fé del nostre poble, aquell dia fora un dia nefast per la patria catalana, perque seria la senyal de la invasió del cosmopolitisme brutalment egoista y nivellador.

Qui vulga una Setmana Santa intima, ben intima, com lo bes sagrat d'una mare quan acotxa'l seu fillet al breçol, que se'n vage á Montserrat.

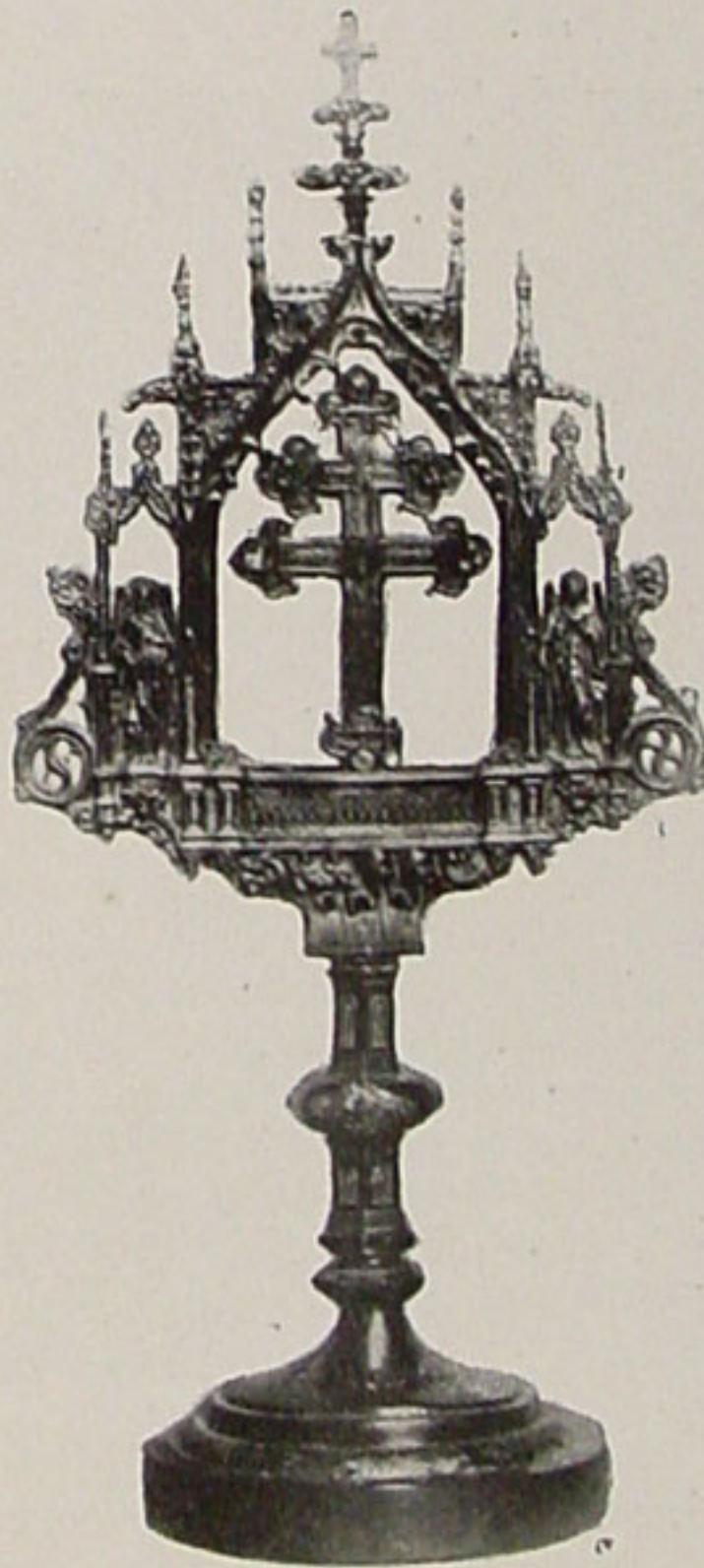
Jo n'hi passi una quan era molt jove, molt abans d'ordenarme de sacerdot. Aleshores la Comunitat no era lo qu'es ara. L'Abat Muntadas, rodejat y servit d'uns quants monjos vellets á darrer camí, ab una escolania migradeta, oficiava solemnement en la Basilica de la nostra excelsa Patrona. Ara no hi ha Catedral que tinga ni'l servey d'altar ni'l chor més nutrit que la Catedral de la Montanya. Allí ara s'hi pot sentir lo cant polifónich del sigle XVI, y'l P. Guzman ha ressuscitat les obres mestres del valenciá Comes y del P. Casanoves. Aquell Monestir ha anat crexent á mida que ha crescut l'esperit de Catalunya; y la Setmana Santa

montserratina es digna d'un dels grans Monestirs antics de la nostra terra.

Qui la vulga assaborir y gosar la sublim magestat de la sagrada liturgia, y sense distraccions del mon extern profundisar en lo sentit misteriós de les ceremonies de la Setmana Major, que vage á Montserrat. Lo cant dels monjos se li endurá l'ànima á regions superiors, y'l crit gemegador de les Lamentacions de Jeremies li donará esgarrifansas; y aquell dialogat del *Passio*, ressonant en la nau espayosa, li entrarà al cor sentli espurnejar els ulls per la devota emoció. Y quan al mati del Dissapte Sant, després de les ceremonies del *foch nou* y del *ciri pasqual* haurá sentit l'*Exultet*, y alegre surtirá del temple, un càntich embriagador de *Aleluia* sentirá ressonar per la montanya ab lo repich de les campanes, lo cant dels aucells y'ls remors de la boscuria despertats per l'ayre fresch de Primavera.

Qui vulga passar una Setmana verament Santa, ab lo reculliment del asceta que desitja purificarse, que vage á Montserrat.

He parlat de Folklore religiós, perque abunden les notes populars en la Setmana Santa á Catalunya. Y cal recullirles tal com les dona ab sa ingenuitat l'instint poètic del poble. Aneu, per exemple

LA VERA-CREU DE BESALÚ.

à Capellades, y de bon mati del Divendres Sant veurèu una llarga y devota processó que s'encamina al *Puig de les Creus*, cantant ab una tonadeta que fa més hermosa y patètica les veus de les noyes, les estrofes d'una traducció del *Stabat Mater* que valdria la pena de ser més coneguda y divulgada. Per mostra donarém la primera posada:

*Estava molt dolorosa
la Mare trista y plorosa
veyent son Fill en la creu.*

A la lletra hi correspon la nota, que saben cantar-la devotament los de Capellades, gelosos d'una costum tradicional tan religiosa com poètica. Y com aquesta ó semblants n'hi ha moltes altres en la nostra terra que convé servirles ab fidelitat, perque son la millor part del patrimoni moral del nostre bon poble.

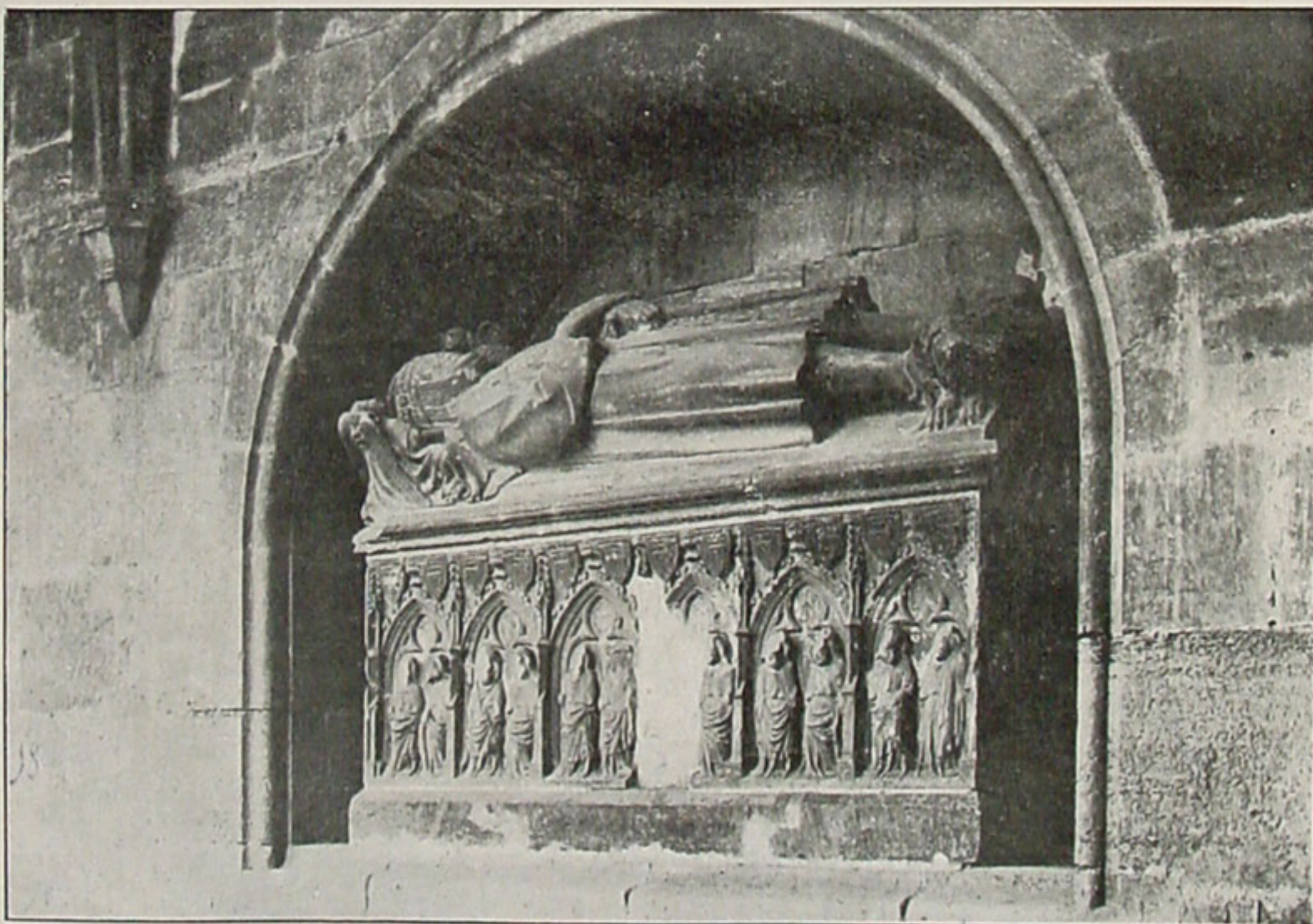
¡Què trista serà enguany la Setmana Santa pels habitants de Besalú! Aquelles desoladores tristesses del profeta Jeremies poden ben apropiarseles los pobres besalunenchs! Aquella històrica vila, cap del antich Comptat, ha sigut la més dissortada de totes les viles de Catalunya que han vist esfu-

llarse y caure en pols ses antigues glories. Tot ho havia anat perdent, y les ruines de sos vells temples y monestirs ab les esquerdes boca-badants publicavan sa desventura. Pero li quedava lo tresor de Reliquies y sobre tot la Santissima Vera-Creu, que era sa joia més estimada, lo veritable *palladium* de Besalú. La boyra de la llegenda la cubria ab un vel de misteri; aquell troç tan insigne de la Vera-Creu deyan uns que l'havia enviada de Roma lo Papa Sant Damas á son poble natiu, Argelaguer; altres contavan que la Vera-Creu havia sigut portada de la Ciutat Eterna per lo Comte Bernat Tallaferro; y'ls de Besalú y sa comarca se creyen venturosos ab la possessió de tan veneranda reliquia. De lluny hi anava gent á visitar-la, y en los dias calamitosos Besalú trobava consol y remey acudint á la Santissima Vera-Creu.

Mans sacrilegues la robaren una nit del últim Desembre junt ab les demás reliquies; y fins ara no s'ha pogut trobar lo rastre del furt, que se suposa fet, més ab propòsit de impietat sectaria, que no pas per la cobdicia del valor material. No falta qui creu que hi ha entrevingut lo judaisme cosmopolita.

¡Quin Divendres Sant més trist passarán los de Besalú no podent adorar la sagrada lуста de la Vera-Creu!...

JAUME COLLELL, Pbre.

SANTAS CREUS. — SEPULCRE DE N'ALEMANY DE CERVELLÓ.

LA BENEDICCIÓ DE LES PALMES EN ILS CLAUSTRES DE LA SEU BARCELONINA.

(Dibuix de A. Casanovas.)

MONTSERRAT: QUINT MISTERI DE DOLOR.

COSES DE LA TERRA

Es la vesprada del diumenge de Rams. Lo sol lluhix ab tibios raigs en la blavenca volta del cel com inmensa daurada placa; se veu engalanat lo poble ab los cubertors de ramejat domás roig y blau, que penjen dels balcons y les finestres; bull la gent en los carrers ab los millors trajes, y en la vehina montanyeta, hont s'alsa la venerada ermita, qual campana trilleja ab sonora veu, la concurrencia es extraordinaria.

Entre ésta es veuhen senyorettes ab mantellina de blonda y negra falda de seda; rumboses fadrines ab blanques *toques* de fina llana, quals puntes nuguén graciosament darrera de la cintura; jovens garrits empunyant grossos ciris; encorbats vellets apoyantse en la vara qu'es el distintiu del fester; éstos vestits ab descolorida y llarga vesta que tapa'l rostre, al cap puntiagut cuputxó semblant al del astròlech y penent del coll estirada trompeta de llautó ò llarguerut tambor destemplat; éixos, ab robes de sayó y amostrant orgullosos afilada llansa; aquells, segons promesa que feren, disfressats de Nazarenos y portant als muscles feixuga creu; estes altres, descalces y cubertes per amples y llarchs mantells negres, figurant la *Soletat*, ò siga la Verge adolorida; y barrejantse entre tots, músichs ab los instruments baix lo bras, cantors de *motets* ab les solfes enrotllades; els portadors de les *andes* ab vistós è indefinible traje, y'ls xiquets que duhen les closes pera descansar aquelles en la carrera.

Y tota aquella heterogènea gentada no espera altra cosa que assistir á la processó del diumenge de Rams, que'n dit poble se diu la *baixada dels Sants*.

Va començar ésta quan lo sol havia traspost les montanyes vehines. Anaven davant la gent de tambor y'ls trompeters, ab vesta y caputxó, fent sonar de quan en quan los instruments; junts á éstos, vestits del mateix modo, los qu'enlairen lo penó, que representa la Santa Faç, y les morades banderoles; darrera l'Hort, en que's veu á Jesús fent oració, y á Pere, Joan y Jaume (1), dormint sobre les penyes; després l'Ecce-Homo (Axihome, com diuhen en la terra); més arrera'l Nazareno; més al últim el Cristo y, per fi, la *Soletat*.

Ocupaven l'espay que havia entre *anda y anda*, dos files d'homens y xichs ab ciris encesos; en mitj d'estos se vehen los cantors de motets; los festers de l'any actual y vinent, y les promeses, ò siga les persones qu'oferiren anar darrera de la imatge de sa devoció.

Quan la processó baixava pe'l camí del Calvari,

(1) En lo poble á que'ns referim diuhen: Pere, Joan y Diego.

entre alzines y pins, presentava un colp de vista admirable; y contribuia à fer més fantástich y hermos l'espectacle, aquell tocar de trompetes y tambors de veus destemplades y notes esllanguides; aquell silenci sepulcral de la gent que assistia à la festa; aquell tipich y monòtono càntich que aixecaven els cantors.

Era objecte de tota mirada una velleta que, vestida de Soletat, anava descalsa darrera del Cristo.

Dien alguns, que l'ahueleta havia fet aquella promesa per haverne eixit d'una malaltia molt llarga y perillosa; altres, pera que la Verge li donara bona anyada; éstos, en agrahiment à la sort grossa que li tocà de la loteria.

Mes era lo cert que la velleta havia fet tal promesa tan sols pera que Deu li retornara à la llar, sa y bo, à son net, à son únich net, que lluytava, ja fea un any, en la guerra de Cuba.

¡Quàntes vegades agenollada als peus de la Verge del Roser, patrona del poble, després de aixecar fervorosa oració, li havia endressat estes paraules: «Mare de Deu, Verge del cor: presteu assistència al meu netet, que orfe de pare y mare, se'n anà soldat à Cuba; feu que vinga sens una ferida al meu costat, y jo us promet, Santissima Verge, la millor madeixa de seda que traga de l'anyada pera fervos un mantell!»

Y com passara un any sense que'l net vinguera, la pobra vella havia fet la promesa que ara portava à cap.

Entrava ja la processó en lo poble per la part del Cami-nou, hont vivia la velleta, quant se li acosta à ésta una vehina fentli un escoltellet.

L'anciana llansa un crit; li han dit que son net ha tornat; y lleugera, ansiosa, plorosos los ulls, tremolosa com Maria quan va eixir al encontre de son Divi Fill en el camí del Calvari, anà al encontre de son net que venia de la guerra. Mes quan després de forta abressada'l va mirar fit à fit pera adonarsen de com venia, exhalá un ¡ay! d'agonia tan amarch, que va conmourerls cors de tots los que l'oixqueren.

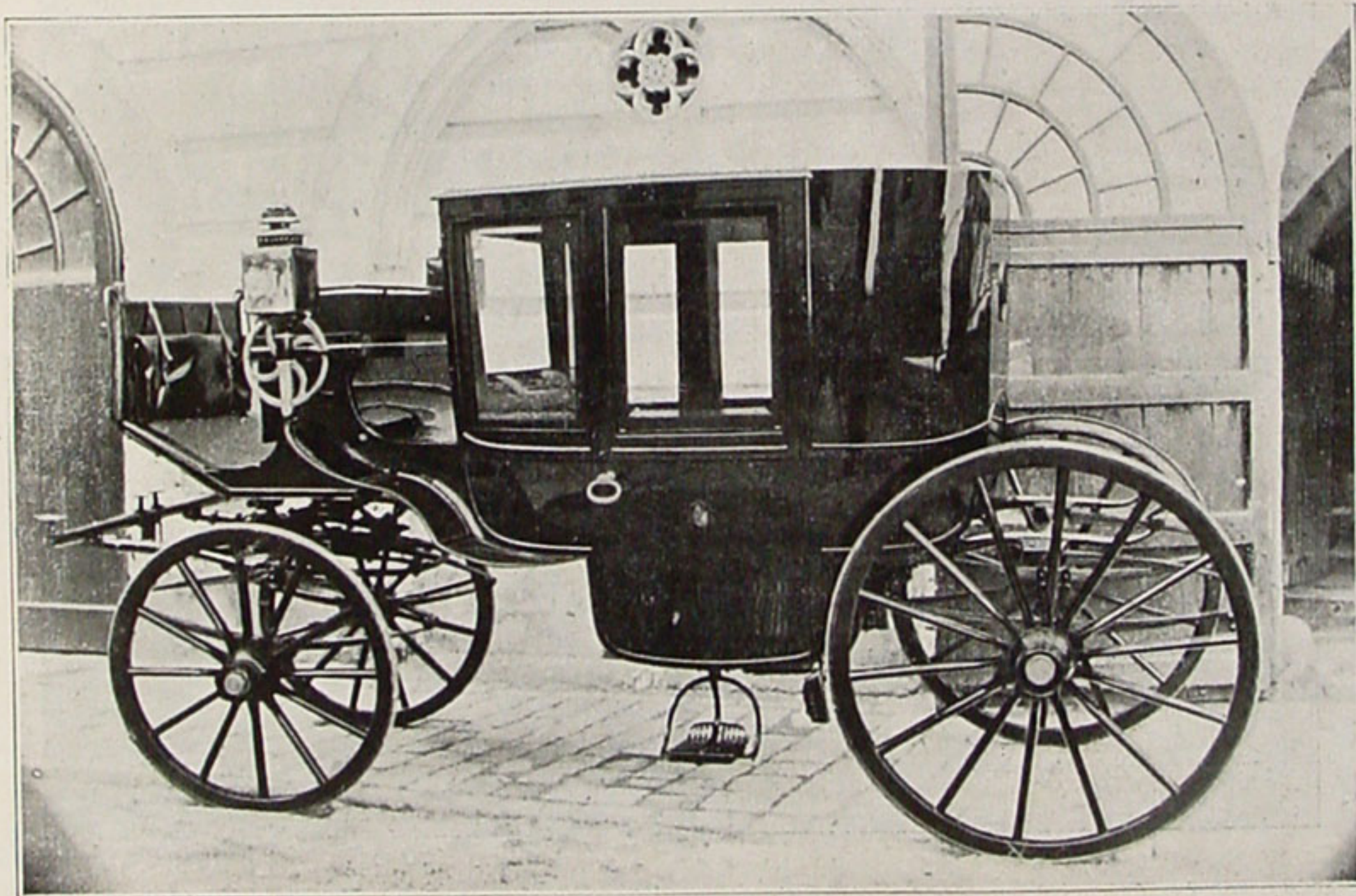
Venia cego'l fadri.

Mentres, segui la processó sa carrera, entrá en la iglesia, y després quedá cada imatge en casa del fester corresponent, baix rich é improvisat cobricel y à la vista del públich.

Davant de la reixa de la casa hont havia quedat colocada la Soletat, cridaven l'atenció de les gents dues persones: la velleta y son net. S'havien agenollat los dos; y aquélla, ab veu conmoguda, dia axis à la Verge: «Gracies, Senyora, porque me l'havéu tornat ab vida. Es veritat que ve cego, mes si vostre fill mori en la Creu pera salvar à la Humanitat, ¿què importa que mon net haja vingut sens vista per haver volgut salvar à la nació?»

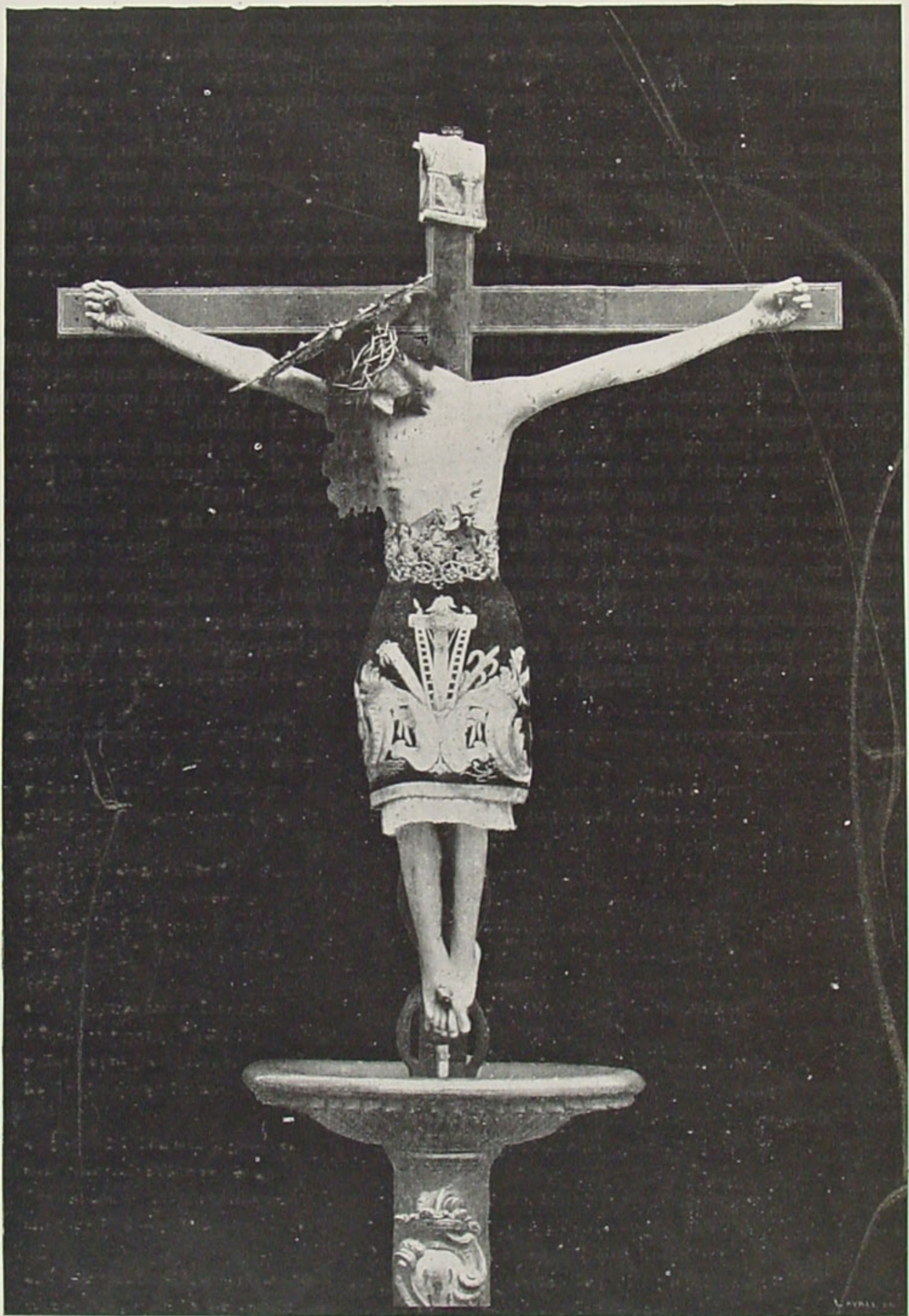
FRANCESC BADENES DALMAU

Valencia.

COTXE REGALAT PER UNA DEVOTA FAMILIA AL SR. BISBE DE BARCELONA EL DIA DE SANT JOSEPH.

(Construit en els tallers de don Joseph Ferré.)

CRIST DE LA SANG,
existent en la Capella del Hospital provincial de Palma de Mallorca.

«HOC EST CORPUS MEUM», — (Quadre de C. Hoyos.)

DIJOURS SANT

Per les voltes del temple gegantines,
per finestrals y arcades plens d'encant,
passan ecos secrets de veus divines
que pel silenci diuen: « D'ia Sant! »

Les llanties y candeles, qu'una á una
escampan dins les ombres sa claror,
devant l'Hostia més blanca que la lluna
tremolan consumintse de tristor.

Y entran estols de gent tota endolada
que se postra devant del Monument
y de los cors s'axeca la volada
de l'oració, que munta al firmament.

L'encens queda surant per les altures,
y l'oratge que passa pels portals
suspén son alenar... Les esculptures
par qu'acalin les testes ideals.

Una canturia trista, acompassada,
qu'apar l'augusta veu del Sagrament,
per dins les naus se fon, com la tonada
qu'en la nit per la vall se va perdent.

« Per assaciar llur fam queya la mayna,
quaranta anys pel desert dantlos camí;
y ells tregueren l'espasa de la vayna
y blasfemant s'alçaren contra Mi. »

« Del poble s'estengué la dolentia,
y la culpa dels pares va portar:
fou sa gloria fenás que dura un día,
y are sos ulls s'axugan de plorar. »

« La desventura cruxirá los ossos
del poble renegat que'm defugí;
y dins les propies dents se farán troços
les llengües que parlaren contra Mi. »

« — ¡Senyor! de l'ira teva la grandesa
merescuda tenim: t'havem ofès...
Nos consumeix y avincla la tristesa,
mes per salvarnos ¡ay! no podem res. »

« ¡Senyor! gira tos ulls, mira tes obres,
mira aquells per qui Tu vares morir;
y si envías el sol per ríchs y pobres,
pietat del poble teu, pietat de mi! »

« Pacient com lo pastor que'ls anyells mena
mos fills per tes dresseres menaré,
y com eura entre runes á balquena
á l'ombra de tos temples crexeré. » —

Tal parla del Senyor la veu augusta,
tal del poble la veu va contestant;
y par que'ls ecos en la calma adustr
per les naus repetexen: « D'ia Sant! »

.

Ja per devant les portes del santuari
passa en tropell el poble pecador,
com aquell d'Israel qu'en el Calvari
s'empenyía per veure'l Redemptor.

Ja desfila la llarga acompanyada
de banderes, de llums y penitents,
enfosquint los carrers, acompassada,
remorosa com l'aygua dels torrents.

— Ja del Mártir onejan les banderes,
de la Creu el misteri resplandeix,
guanya el dolor les celestials esferes:
lo que David cantá ja se compleix. —

Ja's destría entre boyres la figura,
ja á tots los cors arriba sa dolçor,
y passa com onada d'amargura,
alçant per tot arreu fonda maror.

Y com engrouxa el vent un camp d'espigues,
axí mou Ell lo poble compatit,
perque Ell té més perfum que les garrigues
y brolla aygua d'amor son cor ferit.

— Doblega, arbre elevat, ton alt brancatge,
fet blan ¡oh dur llenyam pera'l Senyor!
Claus ferrenys qu'heu estat son herevatge
espines de son cap, dauí dolçor! —

Y aquella multitud ajonollada
alça braços y mans cap á son Deu...
Y apar qu'Ell, ab dolcíssima mirada,
responga: « Te perdon ¡oh poble meu! »

EMILIA SUREDA

Mallorca · Abril de 1899.

DEVALLAMENT DE LA CREU, (inspirada obra d'un artista italià).

Aquest tabernacle fou adquirit pel antic Gremi dels mariners de la vila de Canet de Mar l'any 1777. Les imatges son de tamany natural y d'una expressió perfecta y acabada. Una ben entesa restauració, sufragada pels germans Pujans, en qual casa ne son guardadors, ha realsat el mèrit de tant bellíssima obra d'art.

Durant el curs de les professons de la Setmana Santa, van tres minyons, fills de pescadors, vestits de congregants, pre-

gonant en alta y patètica veu y ab una tonada característica, lo següent: *Tingau recort y memoria de la sagrada mort y passió de Jesu-Christ Nostre Senyor; resau un Pare Nostre, un Credo y un Ave-Maria devant d'aquest Sant Misteri y guanyareu cent vuytanta dies de perió.* Aquest prech que de lluny se sent en mitj del silenci de la nit, de la il·luminació de les atxes y del mohiment de la processó, es altament conmovedor y aviva el sentiment religiós del poble.

LA CAPELLA DEL SANT-CRIST (PERPINYÀ)

Seguint la antiga y tradicional costum de cada any, pel Dijous-Sant la gent perpinyanesa recorra les iglesies y les capelles de la vila, per visitar los *monuments* é hi resar un Pare-Nostre y un Ave-Maria. Una d'aqueixes capelles, la del Sant Christ (refeta de nou d'aquest any passat), es á tocar de la catedral de Sant Joan y del Seminari; aqui, al

altar-major s'hi venera un Sant Christ, quina historia sembla que sigui, ara, casi descuydada.

Una capella dedicada al Diví Crucificat, ja se trobava á la iglesia de Sant-Joan lo-Vell; era lo centre de la Confraria del Santíssim-Sacrament, anomenada de *La Minerva*. Quan se feu la inauguració de l'iglesia nova (la d'ara), lo capitol de Sant Joan, que cuydava eixa Confraria, encarregá á n'un estatuari (quin nom ha quedat desconegut) de fer un «Sant Christ á la Creu». Lo 7 de juliol del 1529, aqueix treball artistich era acabat; l'historiador Henry n'ha fet la descripció:

«Lo Crucificat es representat amb tota la veritat

natural... Quan n'hom lo veu, n'hom s'estranya pas de la veneració que li tenia'l poble. Jesús vé de morir, després d'un suplici que senyalan encara l'arrodiment dels dits dels peus y lo moviment de la cara, ademés que'l sufriment d'un quant temps ensá lo mostra la magror de tota sa persona. Desde mort, lo cos se deixa anar de tot son pes, y estira'ls brassos, que retenen, á n'un cap, les mans clavades; eix cos, encara pesa sobre les cames, obligades de se blingar, ja que'ls peus clavats impedeixen que vajin més per baix. Lo cap, mort y pesat també, cau per ell mateix sobre'l pit, que fa penjar en devant, y estirgonya la pell, que deixa véurer tots los ossos del costellam...»

Una relació del canonge Coma, del 1710 (*Noticies de la iglesia insigne collegiada de Sant Joan de Perpinyà*), recorda la noticia que'ls canonges de la catedral repartiren, pel 1534, pera publicar los miracles que's devian al Sant-Christ: «... Lo molt Santíssim Crucifixi fa grans miracles ab los que tenen pura devoció, á ell se ofereixen et comanen, sanan é lliran aquells de diverses enfermedats é perills...» Llavors se pensá de li dedicar una capella particular.

Lo 13 de janer de 1534, lo canonge Joan d'Oms demaná qu'aqueix oratori se fes al costat de la iglesia mateix, á n'un endret que'l Capitol tenia concedit pels Consuls de Perpinyà desde 1525; arreu se comensaren les obres, se reculliren caritats, y al cap d'uns tretze anys la capella era del tot acabada. Mentrestant, lo 12 de mars de'l 1543 lo Capitol decidi de dur lo Sant-Crist á la seua capella nova, y la funció se verificá pel divendres de la Passió. Anant d'una iglesia á l'altra, se salmejá lo *Miserere*.

A Perpinyà s'hi tenia gran confiança amb les virtuts y l'amparó del Sant-Christ, y pel cas de desgracies públiques, se li feya solemnes professons, quines son de recordar las del 1 de setembre de 1559, 14 de febrer de 1566, y 6 de febrer de 1567.

«Eixa veneració pel Sant-Christ—afegeix lo canonge Coma—se la sentia hasta fora de Perpinyà, fins y tot per dellá de la terra catalana. puix se relaciona una pelegrinació francesa vinguda á Rosselló, pel 13 de mars del 1609, per demanar al Sant-Christ la fi d'una gran secada.»

Y per altre part, encara: «Los retaulons que'n nostre temps avem vist fixats en les parets de aqueixa capella, nos confirma la gran confiança se tenia al Devot Crucifixi: aqui se veien malalts restituits ab salut, altres que aprés averlos disperat armas, se trobaven sens lesió alguna, encara que las balas passessen la camisa, altres que trobantse sepultats baix las ruinas de edificis, invocant al Devot Crucifixi se trobavan salvos y sens lesió alguna. .»

J. CAPEILLE

L'IMPROPERI NÚM. 15

—Pobre Lluçia, quina pena'm fas quan penso ab la professó del vespre! Escòltam: que no hi podrias anar calsat, que no anirias á riscus d'agafar una mala ayrada? Y cabalment ab un temps com lo d'avuy. Té, agoyta quin vent: té, té las cásias del passeig com se gronxan: si aixó es tramontana. ¡Reyna Santissima! oy que si fa aqueixa tempura no hi anirás?... oy tu?... Lluçia, que no'm sents? Cuyta: digas...—

En Lluçia enfortegava un ronyonet de pa á dins d'un got ab vi, maquinalment, com per dissimular la seva distracció del parlament de l'Antonia, la joveneta que li feya companyia á taula, desde que s'havian casat lo diumenge de Pascua del any avans. Y eram tal dia com lo diumenge del Ram quan acabavan de dinar, que se li acudi á la nuvia tant atinada observació. Per primera vegada's trobava ab un paper aixis serio de'n Lluçia, que's queya de bo; qu'era per ella lo més carinyós y servicial que pogués desitjarse. Y veyent que'ls ulls d'ell no buscavan los ulls seus, y que no li escapava'l riurer ni res. á n'ella'l cor se li comensá d'entristir, li agafá ab totes dues mans una mà seva, dobla'l cap ab una gracia angelical y se'l mirá... se'l mirá d'una manera, que com en Lluçia no era pas de ferro, sinó que n'era ben lluny, no va tenir

més remey que respóndreli ab una mirada seva, que la feu estremir tota de goig y de felicitat, com si li hagués tirat á la cara una embosta de petóns. Y de colzes á las estovallas, amanyagant las tremolosas manetas de la seva esposa, diu aixis:

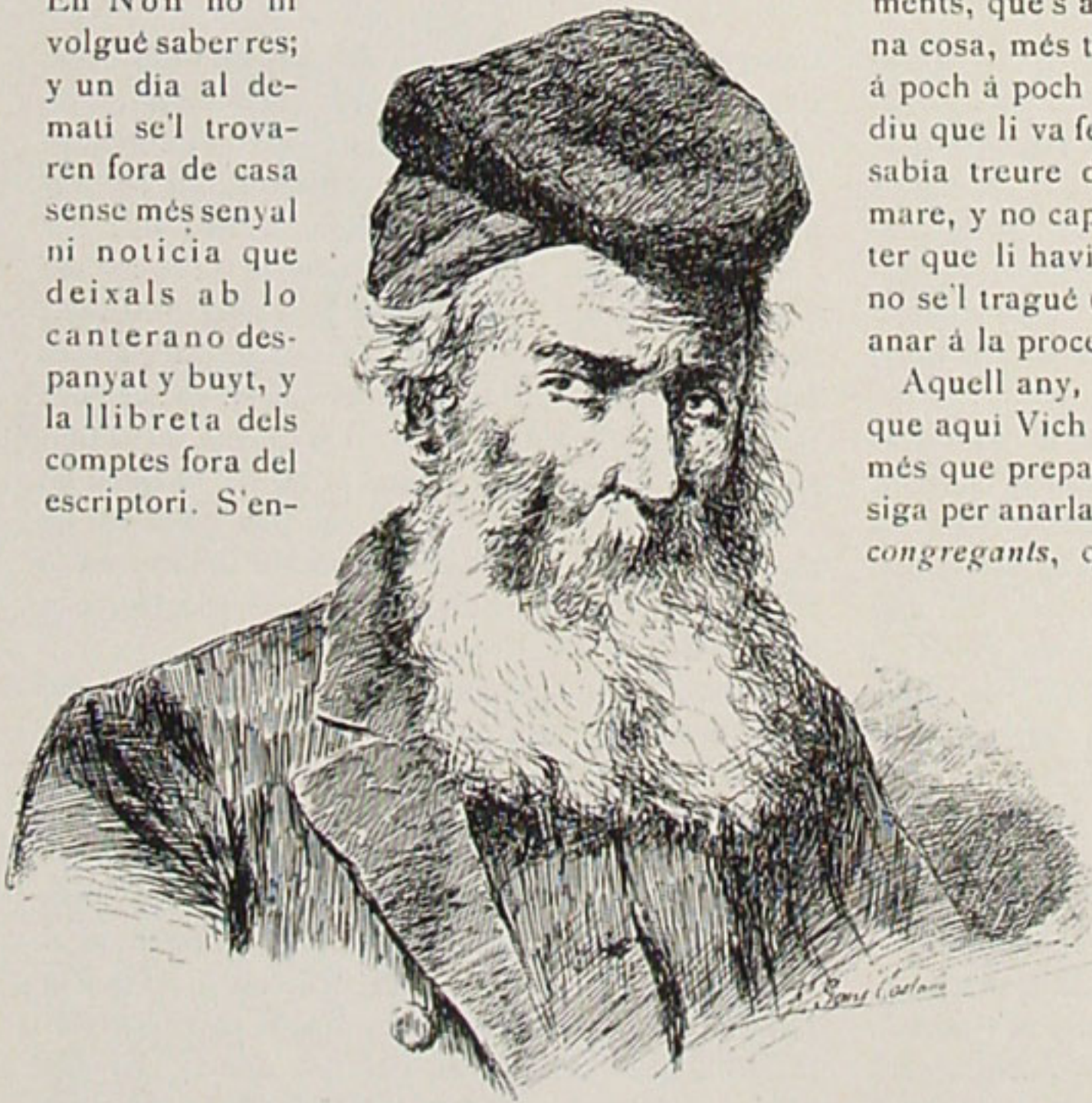
— Déixam fer, noya, déixam fer lo que'l cor me digui; y si vaig á la processó, y hi vaig descals... tu no'n basquejis. Te puch ben assegurar que cap mal me n'ha de venir; y després que si, en ser hora veuhen que fa mal temps, ja no la deixan sortir tant sols. Si surt, hi tinch d'anar... si, sí: hi tinch de anar! Y també vull que tu sápigas quin vot né tinch fet, y quin recort se'm desperta cad'any en lo dia d'avuy. ¡Ey, tu, no't posis trista! Té, beu una altra tirada, y escòltam.

Mentre'l pare, que Deu l'hagi perdonat, va poder gota, avans s'hauria enfonzat tot, que no haguera deixat á ningú l'improperi. Mes de quaranta anys desseguida va rossegar la cadena, va portar la creu al coll en aquesta processó. Lo mateix improperi ja el tenia l'avi, y fa tres anys que jo'l porto... perque fa tres anys que'l pare es mort. Deu me dongui salut y vida; que no penso deixar-lo may, perque'm semblaria que ja no soch jo, y que'ls passats malehirian desde'l cel l'hereu del seu nom y del seu ofici y de las sevas obligacions piadosas. De més

à més, à n'al pare un any li va passar una cosa que me l'havia contada moltes vegades tremolant tot ell y llagrimeljantli's ulls.

Allavoras, al temps dels nostres avis, no'ns estavam en aquesta casa del Passeig. A can Cordells del carrer de Gurb era l'espardenyer que feya més rotllo de tot Vich. La casa era llur y feta espresa pel gran rebombori de feyna y de trevalladors que may podian donar l'abast als encàrrechs de tants ordinaris com hi anavan á currúa feta á carregar els matxos ab fardos de cordells y cordas y espardenyas de tota mena; qu'havian de provehir á tots los revenedors desde Granollers á Camprodón y desde Sant Hilari á Berga, en tots los costats de la montanya. Jo no ho havia pas atrapat, més diu que á dalt al *pinta* hi eran á dotzenas los pentinadors de cánem, que las *rodas* del Prat de'n Galliners casi be no filavan no més per can Cordells, y que la meytat de las donas de la ciutat cada dissapte venian á cobrar las brassas de llata y las dotzenas de parells que duyan fetas.

L'avi, Deu l'hagi perdonat, menava la casa ajudat de la seva dona y d'un germà solter que encara vivia ab ells. Algun disgust que hi va haver en la familia y que'l pare no me'l havia may explicat, va fer que'l fadrister se n'anés de casa renyit en gran manera ab l'avi. No més sé que quan hi va entrar l'avia, que diu qu'era tan guapa, se va acabar la confiansa y bona amistat entre'ls dos germans, en tèmens que l'avi feu perfertas al altre, que li deyan en Non, de plantarlo del ofici en lo poble qu'ell escullis mentres los deixés en pau y tranquilitat: En Non no hi volgué saber res; y un dia al demati se'l trobaren fora de casa sense més senyal ni noticia que deixals ab lo canterano despanyat y buyt, y la llibreta dels comptes fora del escriptori. S'en-

dugué cent unsas de passo, y ab ellas lo crèdit de la casa que d'aquesta feta se'n va anar per portas. Al cap de poch l'avia's va morir, y l'avi's quedá trist, malalt y pobre, sense més aussili que'l meu pare que no tenia sinó dotze anys. Tot just arribava á ser bo per guanyarse la vida quan també's va morir l'avi, deixant á n'al pare tot sol, aqui mateix ahont som are, ab una botigueta de res; que gracia á Deu avuy la tenim més gran y nostra.

Y avans de morir va dir l'avi á n'al pare, que perdonava de tot cor al oncle Non, y que si may per may se sabés alguna cosa d'ell, y's trobés que li faltava un bocí de pá, lo socorregués de bon grat, y sense regréureli la rebuda injuria.

No s'ha sabut hont va anar l'oncle Non, ni qué fou d'ell, durant una vintena d'anys.

Si fa no fa, al cap d'aqueix temps, que diu que jo ja era nascut, l'any que's va acabar la guerra dels *matiners*, y al demati del diumenge del Ram, va entrar á la botiga un home vell ab la barba y'ls cabells blanchs, d'ayre malaltis, aixut de cara, y vestit á tay d'estranger com los que solian tornar d'expatriats á Fransa. Per tal lo prengué'l pare, tot venentli unas sabatas de drap, y enrahonant de las cosas de la guerra pasada, que'l foraster ne semblava ben enterat. Ja's va adonar el pare que'l foraster se'l mirava ab los seus ulls plens de vivor y ab una insistencia desusada; y se li feu estrany la curiositat que demostrava per enterarse dissimuladament de la nostra familia; de quins eran vius, y de quins eran morts, y totas las cosas. Quan passá la porta li va plantar la vista uns moments, que's afigurá'l pare que li anava á dir alguna cosa, més torná abaixá'ls ulls, y marxá, anant á poch á poch mitx ranquejant, tot ell représ que diu que li va fer una bella llástima. Després no se'l sabia treure del cap en tot lo dia, parlantne á la mare, y no capint qui podia ser aquell trist foraster que li havia fet una impressió tant estranya. Y no se'l tragué del magi fins á hora d'arreglarse per anar á la processó.

Aquell any, com avuy, com sempre, semblava que aqui Vich no podia empleyarse la tarde en res més que preparantse tota la ciutat, siga pèr anarhi siga per anarla á véurer, á la solemne processó dels *congregants*, que desde'l temps de la vellura ha tingut tan crit com á devota y magestuosa, que ja sabs que hi venen gent de qui sab ahont.

Donchs lo pare, Deu l'hagi perdonat, d'avans de mitja tarde ja sentia la frissansa de ves tirse y arreglarse, ab lo goig y'l desitx piadós d'anar á una gran festa. Allavoras com are, tot lo passeig era ple de quitxalla que jugava ab pinyons com s'ho porta la diada; y

quant ab los crits de ¡*Papu! ipapu!* avisavan que ja comensavan de passar *congregants*, ell ja no tenia espera, y anava depressa á vestirse prenent ab ayre las pesas del vestuari que li posava á punt la mare ab la mateixa devoció qu'ell. Las hi tenia recaptadas en una caixa espresa, cada any repassantlas y netejantlas com als seus mellors vestits. També sabia qu'aquella *vesta* negra, un dia á n'ell li posarian per no llevársela més... y algùn cop tot endressantla la humitejá ab las sevas llágrimas.

Eixint de la vesta li posava bé ella mateixa'l cingol, y la *corona* perque caygués bé al costat. Després li donava la cucurulla de cartró, assegurantse de las betas perque se li tingués ben alta; després l'ajudava á ficarse el cap y espatllas de la vesta; estirant las arrugas, y fentli venir ben bé al mitj lo cor de llautó ab las set espasas; li dava'ls negres guants; li doblava'l róssech, li repassava l'embolat de las sabatas, y li trossava'ls pantalons perque no li eixissen per dessota d'aquell vestit. Després ell se'n anava cap als Dolors, y la mare'm posava á n'a mi la roba bona, agafava la caputxa y'ls rosaris, y m'acompanyava á una casa del carrer de la Riera, ahont veyam la processó, y ahont nos venia á cercar lo pare quan la processó ja havia entrat. Encara'm recordo de l'entrada gran d'aquella casa guarnida ab banchs com un catafal, per cábrehi tants com n'hi anavam de la parentela. Y totes las casas dels carrers del tránsit s'omplian aixis mateix, y per tot se sentian cors de veus que deyan lo rosari; mentres aquesta bandada de ciutat quedava deserta y muda, cuydant semblar un cementiri, á fins que la multitud hi torna quan la processó ja ha passat per *Plassa* y carrers voltants.

Donchs diu qu'aquell any, quan arribá'l pare á la *Baixada de la Canonja*, trobá qu'eran més que de costum las hatxas que hi anavan acudint, donant motiu á vius enrahonaments y animats rotllos en aquell petit clos de devant de l'iglesia dels Dolors tancat á cada cap per un agutsil que no més hi deixa entrar á la gent de la processó. Y ell va fer com molts altres, que per durant aquella estona d'espera's tiran al cim de la cucurulla la valona y lo capell de la vesta, per respirar lliurement ó caragolarhi, si convé, algan cigarret.

Si tu veyas quinas fatxas fem allavoras uns ab altres los congregants, ó't partirias de riurer ó't farian por. Tant grans com nos fan ser las cucurullas, ab los plechs de roba negra balandrejant al cim; las caras embotidas pels lligams dels cartrons; las vestas llargas ab las faldillas voleyantas; y car-

golats los róssechs penjant de la cintura; alló sembla un debullit de fantasmas ó de gegants negres; que no dirias al primer cop d'ull que no més fossen una colla de vigatans, á punt de fer un acte de devoció y de penitencia.

Y'l pare's trobá alli ab coneguts y amichs que feyan conversa de la animació extraordinaria que hi notavan aquell any. No se n'estranyavan. Debian cumplirse moltes prometenças dels treballs passats en la guerra. Per so s'hi veyan uns xicots de la flor de l'etat, ben plantats, ben aixerits y alegres, que trepitjavan á peu nú la terra; y per so també vellets arrupits arribavan, fent un cor esforços per portar ab ayre las feixugas hatxas. La Mare de Deu dels Dolors no més ho sabia, de quinas penas ella los havia deslliurat.

Un cop de llansa donat en sech á las pedras, cridá á tothom á la quietut y á l'ordre signant que ja comensavan d'obrir la processó'ls *armats*.

Y comensá á dins de l'iglesia'l sorteig de las hatxas, mentres s'anava sentint per la baixada de l'Arayma lo pas acompassat y simpátich dels vistosos soldats romans.

Y'ls congregants de dos en dos, ab las hatxas encenas, anavan descapdellant la processó que s'extenia com sempre pels carrers atapahits de gent, sense sentirse un crit, una paraula, una rialla; no més lo frech de las magestuosas vestas per sobre dels empedrats.

Y'l pare á dins dels Dolors, aprop de la taula desde ahont cridavan los números de las hatxas y dels impropersis, s'esperava que li toqués lo torn, que cridessen lo núm. 15, l'improperi dels seus pares: *la cadena y la creu*. — ¡Improperi núm. 13! — Y un congregant s'acostá á rebre *un gerro y una palangana*, ficantse silenciosament á la processó.

— ¡Improperi núm. 14! — Un altre congregant rebé *la sogra y la trompeta*; y ab la mateixa reverencia sorti entre mitx de dúas hatxas al carrer. En aquell moment li posaren una má á l'espatlla: y'l pare's gira, y's troba casi tocant ab la fesomia d'aquell home foraster que tot lo dia havia tingut á la memoria. Y li diu l'home ab un accent estrany de resolució y tristesa, mes ab la pressa que'l cas exigia.

— ¡Lluciá: Per lo recort del teu pare; perque Deu me perdoni; déixam portar avuy l'improperi dels nostres avis!..... y s'amagá llest la cara... y li estrenyé fortment la má dreta... y'l germá qu'extreya'ls números cridá: — ¡Improperi núm. 15! — Y diu que'l pare quedá com un ensa, sense contestar ni móures, mentres lo misteriós congregant baixava'ls grahons de l'iglesia anant descals. portant á coll la creu de fusta, y rossegant la llarga cadena de ferro.... Al mateix temps cridavan lo número d'una hatxa que ningú'l tenia... y'l pare's presentá; y sense saber cóm, se trobá á rengle ab una hatxa á la má, caminant al bell peu del seu improperi núm. 15.

No va atinar fins allavoras en qui podia ser aquell trist foraster, aquell home revellit, que volia sostenir un cop la creu de Jesucrist, que tants cops l'havian sostinguda en las espatllas los seus avis y'l seu pare. Y senti una tendresa en lo cor que li feu caure llágrimas. Es clar qu'era éll; l'oncle Non. No sabia com no l'havia hagut de conèixer avans. Aquell posat, aquella cara, aquells ulls: vaja; tenia tot lo tirat de la familia.

La processó anava sent via: plassa de la Pietat, plassa de D. Miquel, carrer de Cardona, dels Argenters: ja entravan á Plassa. Lo pare no sabia què li passava. No sabia treure'ls ulls del improperi. Diu que may com aquell dia havia trobat gran y admirable la processó dels congregants. Lo germá que á prop seu rossegava la dringant cadena, s'aturava de tant en tant, com pera gafar alé, y devegadas blincava'l cos endevant, endevant, ve-yéntseli tremolar las mans que sostenian un bras de la creu... Un cop lo pare espantat, pensant que anava á caure s'hi acostá y li demaná tot baix si li venia alguna cosa, si volía ajuda.—Gracias, germá — va respondrer. Mes la veu era fosca, anguniosa, com un suspir. Era un esfors grandissim lo d'aquell home, que ab prou feynas podria arribar al terme de la processó, ab lo pes que duya y ab lo senti-

ment que's veu que'l consumia. De tot cor desitjava'l pare que ja fossen al moment de torná entrar als Dolors, per allaugerir al oncle Non de la cadena y de las robas, y sostenirlo ab los seus brassos, y oferirli la seva familia y la seva casa. Aquell acte de penitencia li feu olvidar tota rencunia contra l'autor de las desgracias del seus pares. Pensá que perdonantlo Deu be'l podia també perdonar ell. Y'l perdonava ab tota la séva ánima, y's fris-sava per poder aconsolarlo, y ferli reposar lo cap en lo seu pit.

Travessant la plassa dúas vegadas va entrabancarse, faltantsen poch per caurer á sota d'aquella creu y d'aquella cadena; y'l pare lo senti gemegar per sota de la vesta; y li vegé en un dels peus filets de sanch. Li recordá á Jesús en lo camí del Calvari, y ja no solament lo perdonava, sinó que'l respectava y admirava, y li hauria donat part de la sanch séva per tornar-lo á la salut y á la vida.

Encara que tardant pel desitx del pare, s'arribaren á acostar altre vegada á la *baixada dels Dolors*. Lo cansament del oncle era ben manifest. Quan arribá als esglaons de la portalada de l'iglesia, lo bras de la creu casi bé li tocava á terra. Y'l pare no tingué pas temps d'aturarli la cayguda. No pogué aixecar los peus per pujar aquella petita escala.

Ajudat d'uns quants congregants lo portaren á l'entrada de la casa del capellá dels Dolors, qu'es á poch passos. Li descubriren la cara y li afluxaren la vesta, y'l trobaren groch com una cera, respirant ab gran afadich, y casi bé desmayat.

Costá de retornarlo: mes gracia á Deu se'l ne pogué dú'l pare cap á casa, ajudat de las bonas personas que foren necessarias. Y'l feu posar en lo seu llit, d'ahont ja no pogué aixecarse. Visqué vuyt ó nou dias rodejat de la séva familia, y agra-hint dolsament lo generós perdó del meu pare, y'ls aussilis y consols que tots se complavian á donarli.

Va deixá á n'al pare tot lo que tenia: una bossa pobre... y una memoria rica de pau per la familia; que tu y jo, si á Deu plau, la trameterém als nostres fills, quan ja'ls meus brassos no puguin portar l'improperi 15 á la processó dels congregants!

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR

Vich, Mars de 1900.

(Ilustracions de F. Sans Castaño.)

LA CRUCIFIXIÓ DEL SENYOR (*Quadro de Joan Ribalta.*)

Joan Ribalta, fill del celebrat pintor valencià Francesch, naixqué en 1597 y als 18 anys pintá lo cuadro que reproduim. Estaba en la esglesia del monastir de Sant Miquel dels Reys, y ara figura en el saló central del Museu de Valencia.

Ribalta era de la fusta dels grans artistes, però desgraciadament morí molt jove, quan sols tenia 31 anys.

Fou també regular poeta, y en el llibre publicat ab motiu de les festes per la beatificació de Sant Tomàs de Villanova, figuren algunes poesies castellanes del nostre artista.

LA FESTA DEL ARBRE. — Una nota simpática.

LES CREUS DE TERME DE TORTOSA Y POBLES COMARCANS

LA DE LA GALERA

Una de les coses que més respecte y veneració ha causat á tots los pobles, ha sigut, sens cap dubte, la conservació y restauració de les *Creus de terme*, puig elles son, en mitj de tot, lo testimoni de la fè de nostres antepassats y'l nunci que pregona l'art y la historia del mateix poble que les construïa. Per les pedres antigües se sap clarament la grandesa y grau de prosperitat d'aquelles poblacions que, en virtut de la forsa llev de la centralisació, han quedat arraconades y abandonades al impuls de sa propia activitat.

Totes aquestes consideracions dehuen tindres en compte quan se tracta de desenterrar, remourer ó soterrar monuments grans ó senzills, que per sa importancia arqueològica han deixat d'esser propietat del comú pera passar á la historia.

Nostres millors guerrers al conquistar un poble aixecaven en son terme aquestos monuments, verídades atalayes de ses victories, y allí, als peus dels mateixos, los vehins invocaven á Deu. Tots aquestos recorts se consideren sagrats y baix aquest punt de vista dirém quelcom dels que's troben encara en la comarca tortosina, tant per lo que valen com per lo que signifiquen y recorden.

La descripció de les nombroses *Creus de terme* qu'enclou la comarca de Tortosa, ocuparia un espay que no tenim. Nostre propòsit, per'avuy, es

més limitat y solzament descriurém los dos exemplars que, per mitj del grabat, podém donar á conèixer als il·lustrats llegidors de LA IL·LUSTRACIÓ LLEVANTINA, degut á la benvolensa y patriotisme del tan jove com ja notable pintor Anton Serveto.

La *Creu de terme* de La Galera ofereix en aquest moment dos punts molt interessants pera l'història, puig se tracta de s'antigüetat y restauració; però abans de passar endevant es necessari explicar la situació topogràfica d'aquesta vila y dels antics vestigis que'n ella's troben.

Lo poble de La Galera està situat en una planúria á cinch hores de Tortosa, entre la montanya anomenada *lo port* y la serra de Godall. Se compón de 1,425 habitants y son clima es molt saludable. Son terme confina al Nort ab Santa Bàrbara, al Est ab Amposta, al Sud ab Godall y al Oest ab Ulldcona; està creuhat per nombrosos camins vehinals y la carretera de Tortosa á Valencia.

En lo seu encontorn s'hi troben vestigis de la via-Pretoria en una calçada empedrada. L'Esglesia qu'abans estava al extrèm de la població que mira al Nort, està, avuy, emplantada dintre d'una monumental torre enmarletada, en quines pedres s'hi veuhen reminiscencies romanes y veritables detalls romànichs en sa portalada y finestrals. A molt curta distancia s'aixeca un enlayrat pont de pedra,

SANTA ELENA.

Quadro al oli del pintor valenciá Carles Giner. — Propietat de don Joseph Llano.

qu'ostenta en un de sos murs nu bon llens d'edificació romana.

A la vora d'aquest pont hi havia, fa dos mesos, la prehuada *Creu de terme* que desde'l segle xv s'aixecava ab un garbo que no tenia ara. Abans aqueix lloch estava completament desembrassat, però al construir en la mitat d'aquest segle les cases que la cerquen, la deixaren arraconada y malmesa. Durant la darrera guerra-civil, una bala perduda se li emportá'l bras esquerra, lo qual va esser arreplegat per una persona piadosa que'l depositá a la Rectoria, ahont s'ha conservat fins ara.

En lo mes de Desembre últim, ab motiu de les causes que's posen de manifest en lo document que publicuem més endavant, l'Ajuntament va acordar son traslado. Animat lo senyor Alcalde dels millors desitjos, volgué qu'aquest traslladament fos oficialment autorisat y un cop aixó conseguit, y després d'exposades les comunicacions oficials qu'ab aquest objecte s'havien creuhat y llegides que foren les resolucions de la *Real Academia de Bellas Artes de San Fernando*, y les trasmeses pel senyor Gobernador Civil de Tarragona, de la Direcció General del Ram, acordaren extendrer la corresponent acta, en la que's fa historia sintética dels motius qu'han obligat al Municipi a trasladar, desde'l pont al cap de la vila, aquell preciós monument de la edat mitjana.

Després de firmada l'acta, se posá dintre d'una botella lacrada lo següent document, firmat y segellat en lo segell de l'Alcaldia y'l de la Parroquia.

Diu així:

« Ab l'objecte de procedir a l'alineació del carrer de la Creu, s'ha traslladat aquest monument desde'l estreb oriental del pont del barranch al punt ahont avuy s'aixeca, de qual acte solemne s'ha extés la corresponent acta que queda depositada en l'arxiu del Ajuntament d'aquesta vila.

» La Galera XXIX de Janer de M. D. CCCC. — L'Alcalde, *Jacinto Canals*. — *Ramón Curto*, Rector. — *Francesch Mestre y Noé*, Delegat de la *Real Academia de Bellas Artes de San Fernando*. — *Antón Serveto y Riba*, pintor. — *Frederich Freixa*, Secretari.»

La botella que conté aquest paper, va esser depositada en los fonaments del bell

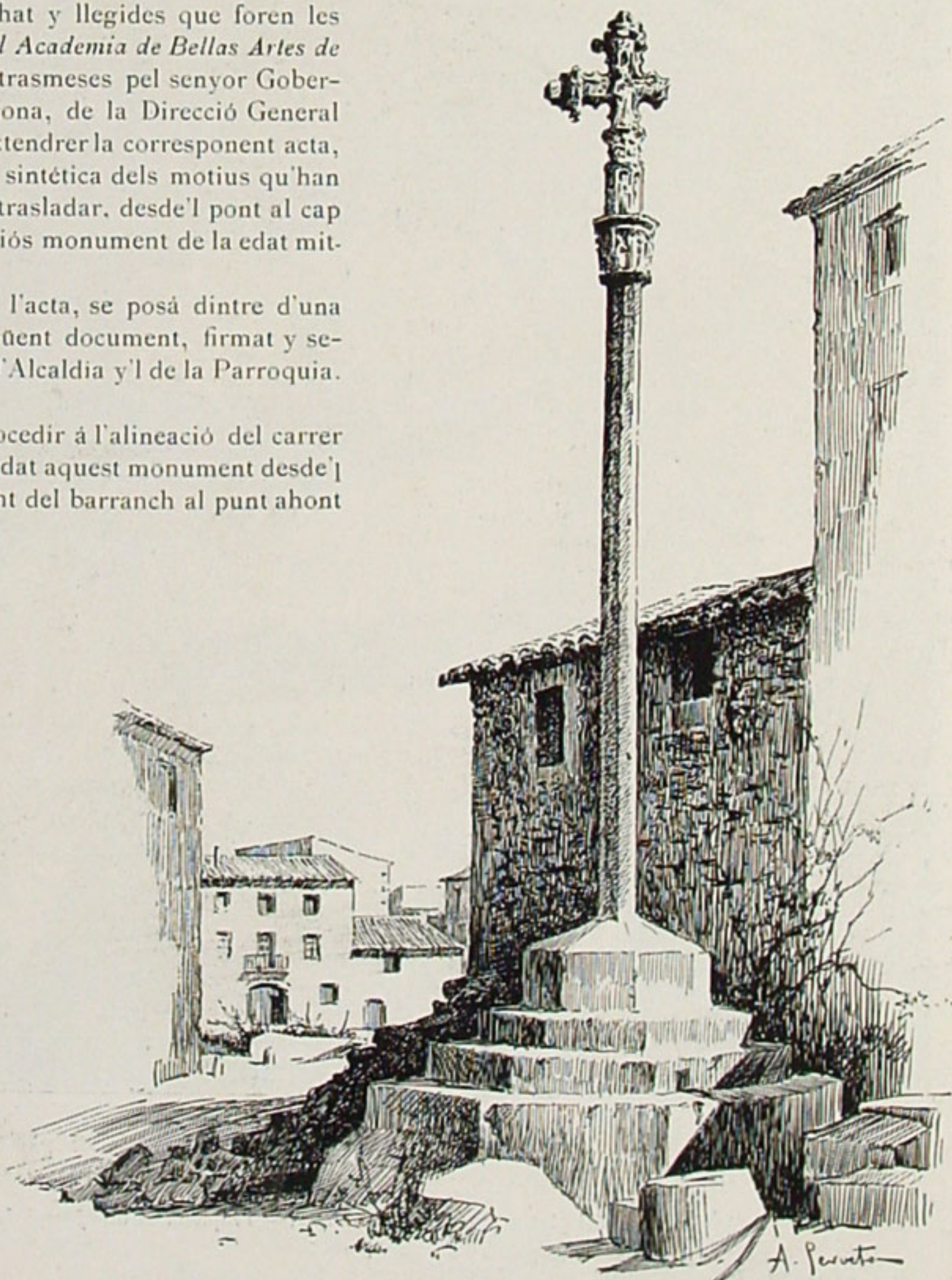
punt ahont avuy ha sigut trasladada la Creu, juntament ab algunes monedes d'època actual.

Avuy millor qu'abans conserva son garbo primorós y característich, y con mou, com sempre, al transeunt que prega al peu de sos esglahons.

L'Ajuntament de La Galera s'ha fet digne de l'admiració de tothom, puig no ha estalviat res en benefici de la conservació d'un monument, quina primorosa restauració mirarán sempre ab apreci les generacions esdevenidores.

LA DE LA PETJA

Caminant per l'antich cami de Barcelona anant cap a Tortosa, y una hora abans d'arribar a n'aquesta ciutat, se troba lo Santuari de la Petja, dedicat a Nostra Senyora dels Angels, quina l'er-

mita s'aixeca al damunt d'un petit turó, a quin peu s'assenta la *Creu de terme de La Petja*.

Com sab tothom, aquesta Creu se compón de quatre esglahons que sostenen un dau ó basament, de secció vuytavada, aixecantse al seu damunt lo ninxo que xupluja á la histórica imatge que'l temps s'ha cuydat de maltractar. Sobre aquesta *hornacina* hi ha un tros de fusta, canó ó canya, que serveix de basa á un hermós capitell, ab vuyt escuts, quals segells son testimoni de la bona fe del noble que la vá fer construir.

La Creu, propiament dita, es tan maravellosa com lo conjunt. Al costat de la imafrent s'hi veu la imatge del Christ crucificat, y al altre, una figura ab gonella que per estar mitj esborrada no hem pogut

esbrinar. Tot aquest monument es gòtich, pero s'hi adivinen certs detalls de transició.

Altres *Creus de terme* hi ha en la comarca de Tortosa dignes, totes elles, d'un estudi detingut y molt principalment les que's troben als encontorns de la Vila d'Uldecona ó siga en lo confi de Catalunya á Valencia, comptantse com una de les més notables la que s'aixeca á la entrada d'aquest poble, quina talla y garbo competeixen en los millors exemplars del gòtich florit.

FRANCESCH MESTRE Y NOÉ

Tortosa, 3 d'Abril de 1900.

LO CATALÁ DEVOT

Si sempre es hora oportuna pera parlar dels bons llibres, y més si aquests endressan directament los seus fins á salvar al home dels horrors de la impietat, may ho será tant com avuy pera parlar del que s'ha publicat últimament en nostra terra, ab el nom que va al devant d'aquestes ratlles.

Lo Catalá devot, manual-devocionari compost pel Dr. don Tomás d'A. Rigualt, prebere, beneficiat de la insigne comunitat de Santa Maria del Mar de Barcelona, constitueix un llibret d'unes dues centes trenta pàgines, essent dedicat per son autor als digníssims prelates de Catalunya.

No hem de remarcar la satisfacció ab que'ls que glatim per la restauració dels usos y costums dels nostres avis, encarnats d'una manera tan viva ab el modo d'esser del poble catalá, hem vist la nova obreta, llibre que no duptem entrarà per totes les cases ahont hi niuhin els sentiments de la santa religió, puig constitueix un camí planer als fills del nostre poble pera alcansar la gracia divina.

Lo Catalá devot conté una hermosíssima colecció de oracions pera oferir á Deu dia per dia, el modo de practicar ab profit els Sants Sagraments y diverses oracions, entre elles una á la Mare de Deu de Montserrat y altra á Sant Jordi, patró de Catalunya, com també alguns exercicis piadosos, y set meditacions pera les visites als monuments de Setmana Santa.

Acompanya á tan important llibre per via de pròlech, la interessantíssima pastoral del senyor Bisbe de aquesta diócesis referent al ús de la llengua catalana en el temple.

Creym que'l Reverent Dr. Rigualt ha fet un gran bé á la religió y á la patria, donant á la estampa tan important llibre, puig era una necessitat sentida de molt temps la falta d'un devocionari escrit en nostra llengua.

No duptem que tindrà deficiències el nou llibre y algunes potser remarcables; però no obstant y

aixó, 'ls que estimem á Deu y á la patria hem de saludarlo com una bona aparició. A poch á poch se va lluny: ara ja s'ha comensat.

TORTOSA. — CREU DE LA PETJA.

REVISTA POLÍTICA D'ESPANYA

S'acosta'l dia de tancar las Corts, declarant terminada la primera legislatura, la que haurá durat á la vora de vuit mesos. Si com ha estat llarga hagués estat profitosa, si lo molt que'n ella s'ha enrahonat s'hagués, no dirigit, decantat sisquera á un fi concret y práctic, podriam los espanyols, aduch los que menos confian en l'utilitat del sistema parlamentari, darnos mútuament l'enhorabona per haberse posat Espanya en condicions, sols en condicions, de poder salvarse; ja que la regeneració per medi de la millora de l'administració pública es aquí empresa tant difícil que, sols l'intentarla, mostra alè de gegant y una ànima esforsada.

No s'ha vist, pot dirse, en cap dels oradors de las duas Cambras, resolució per' portar á la práctica lo que com á bó y convenient reclamava. Solzament lo senyor Pi y Margall, al Congrès, y'l comte de las Almenas, al Senat, podrian ser excepció de la regla. Los demés oradors, quants han parlat de reorganisió del Exèrcit y de la Marina, de las relacions entre'l Tresor públich y'l Banc d'Espanya, dels abusos y escandalosos monopolis de las grans Companyias arrendatarias dels impostos indirectes, de reformas en l'administració de justicia y en l'ensenyansa, ab tot y haber pronunciat discursos de tons vehemènts que semblan inspirats en fondas conviccions y en la resolució d'apurar tots los medis legals per' fer triunfar la idea, may, en realitat, s'ha vist lo ferm propòsit de posar remey al mal. No nego en absolut la bona intenció dels aludits; lo que nego es que hagin obrat inspirats per aquella fè en la bondat y en la conveniencia d'un plan ó d'una doctrina conduhents á considerar factible y fins fácil remoure y apartar tots los entrebanchs que á la realisació del pensament s'oposan.

Axis lo Govern, en cap de las impugnacions que s'han fet als seus projectes, s'ha vist en lo cas de declarar terminantment que feya lo que s'en diu qüestió de vida ó mort l'aprobació dels mateixos. N'ha modificat superficialment alguns, figurant transigir ab una conveniencia pública, quan, en realitat, solzament ho ha fet per' atendre á un interès de classe, quan no á una mira particular y sempre en perjudici de tota aspiració á acabar ab los vicis y corruptelas que han portat á Espanya al desgabellament en que's troba.

Tot queda com estava ans de comensar la tasca parlamentaria: tot, menos los impostos públichs, que son més nombrosos y més crescuts. No devem, en llògica y rahó, queixarnos del afany que per aumentar los ingressos dels pressupostos mostra l'actual ministre d'Hisenda. Es natural aquest dalè, mentres no's reformin radicalment los capitols de gastos, lo que suposa la reforma de tot l'actual ordre de cosas. Y ja s'ha vist que ni la majoria ni las minorias de las actuals Corts están per refor-

mas trascendentals en aquest sentit. Y no's digui que'l Parlament espanyol no representa la voluntat del país. Suposant qu'aquesta potencia animica existeixi en un poble que com el nostre veu ab filosòfica resignació que'ls mateixos que l'han perdut lo governin, las Corts reflectan exactament l'estat moral de la colectivitat quina representació legal ostentan. En tota l'extensió d'Espanya, fora d'uns poch optimistas per sistema y dels egoistas que trovantse be ells aparentan creure que'ls demés se queixan per vici, es unaním lo clamoreig contra l'actual estat de cosas, però poch se senten disposats á determinar en actes las paraulas. Ni la protesta legal y públicament formulada's veu en lloch. Altre tant se observa á las Corts. Fora de uns quants felissos que crehuen qu'Espanya está próspera y llampant perque aixis ho llegeixen en alguna Revista francesa, orga dels extrangers que tenen negocis al altra banda dels Pirineus, á excepció feta dels que cobran bons *dividendos* en cada balans de las grans Companyias que viuen y rumbejan explotant l'ignorancia y la peresa tradicionals del Estat espanyol, trets los que del Erari públich percibeixen renda en forma de nòmina y en recompensa de problemátichs serveys, no hi ha un diputat ni un senador que privadament no convingui en que no pot ésser més deplorable la situació d'Espanya y en que son graves los perills que á dins y desde fora l'amenassan. Però, no'ls treguin d'aquí, no'ls demanin cap acte d'enteresa; si son ministerials, diuen que cabalment perque estem mal, convè l'estabilitat de las situacions politicas; si pertanyen als partits d'oposició, diuen que, atesa la divisió en que apareixen aquests partits, lo Govern actual es insubstituible.

Be pot, donchs, lo senyor Silvela disposarse á tancar las Corts y cantar victoria'l senyor Villaverde per haber tret d'ellas casi incólumes los seus pressupostos, y bé pot envanirse, l'actual Govern, de que no tornarà á obrir lo Parlament fins passats sis ó set mesos. Ni'ls preceptes legals l'obligan á obrirlo més aviat, ni al país li corre pressa que l'obri. Que'l tanqui y barri las portas quant més prompte millor hauria de demanar á crits la Nació, ja que la feina que fa, lo Congrès especialment en las derrerias de legislatura, no convida á presenciar l'espectacle ni per passatemps. S'ha creat un nou Ministeri ab l'escusa de partir en dos lo de Foment y de unificar lo criteri que ha d'informar l'instrucció pública, quan se veu clar que á lo que's va es á mermar las atribucions de las provincias y dels municipis, per alimentar un nou organisme centralisador. S'han tornat las gratificacions que á més del sou cobran los coronels ab mando, fins los empleats en los Ministeris de la Guerra y Marina; s'ha aprovat al Senat y ho

va à ser al Congrés, la proposició del general Weyler, y mercès à ell tindrem doscents generals més sobre'ls cinchcents que tenim ara. Y per si no fossin prou tals desacerts, s'han concedit al ministre d'Hisenda quantas autorisacions ha demanat per' fer y desfer en la forma de cobrar certs tributs y s'ha desatès la reforma que'n l'organització dels tribunals de justícia ha proposat lo senyor Montero Rios, que es pot dirse l'únich trascendental que'n materia d'innovació administrativa s'ha presentat en l'actual legislatura.

En quant als interessos de Catalunya à las Corts, per més que no sigui agradós ferho, he de mentar la cuestió del projectat concert econòmic entre l'Estat y la Diputació provincial de Barcelona. És evident que'l concert, tal com definitivament se havia acordat demanar à las Corts, no era cosa trascendental per' las aspiracions à la descentralisació, cada dia més vivas à Catalunya; però no's pot negar que representava una tendència, un pas encaminat à preparar al poder central à renunciar en materia de distribució y recaudació d'impostos, à atribucions que no li son indispensables y que, més ó menos tart, haurà de perdre. Proba que'l projecte tenia bona orientació, la circumstancia de haverse oposat à ell, desde que s'en comensà à parlar, tots los partits centralistas, tots los adversaris que Catalunya té à Madrid.

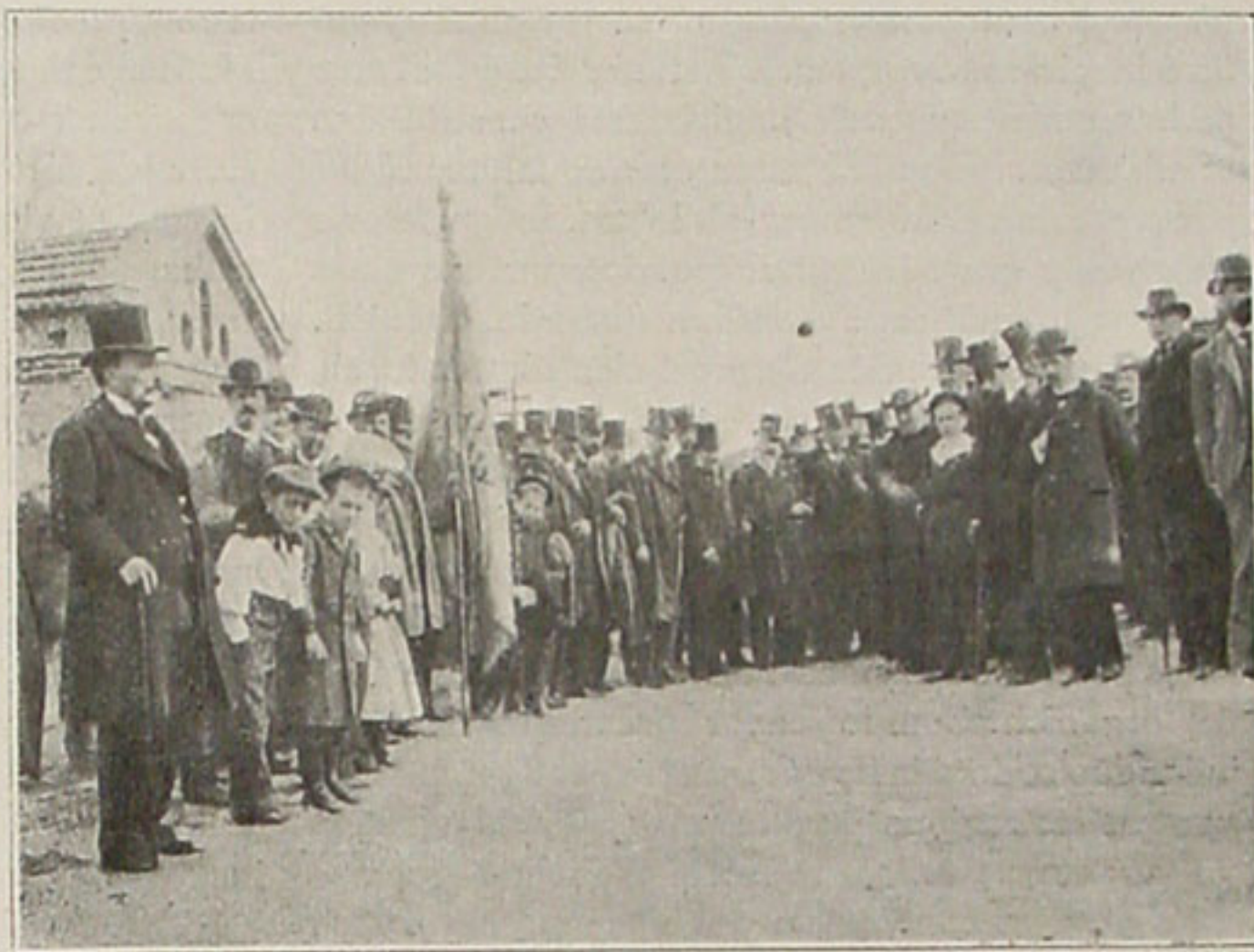
Apart l'aversion que des lo primer dia mostrà al projecte'l ministre d'Hisenda, y'l haver lo jefe del Govern olvidat los compromisos contrets ab las entitats que à Barcelona apoyaban la demanda de la Diputació, no devian aquestas entitats procedir com han procedit, arribada l'hora del desenllàs del assumpto. O devian abandonar resoltament lo propòsit, fentho saber per medi d'un manifest explicant la falta de formalitat ahont fos y queixantse de l'enemiga mostrada al Congrés ans de conèixer las bases del concert, ó d'acudir à las Corts, s'havia de fer d'una manera solemne, com requereix la dignitat de Barcelona y del restant de Catalunya, en aquest assumpto compromesa.

Lo que no's devia fer may es lo que s'ha fet, abandonar lo camp de la lluyta d'una manera que no vull calificar per no ferir susceptibilitats dignas de respecte. No's devia deixar al diputat senyor Cucurella que, per cumplir un formalisme reglamentari, defensés la proposició en termes d'aspirar à convèncer als adversaris de la mateixa, quan des lo moment que'n aquest assumpto se veyà sol

ó poch menos à la Cambra, lo que procedia era fer en nom de Catalunya una protesta de ferma constancia en la aspiració reformista que la demanda del concert econòmic entranya.

Ara s'ha dat ocasió als adversaris de Catalunya d'obtindre una fácil victoria, animantlos à resistir sistemàticament à tot lo que de prop ó de lluny se sembli à reivindicació de la personalitat catalana.

Al Ateneo de Madrid han comensat fa alguns dias unas conferencias sobre'l tema: «Centralización, descentralización y regionalismo.» Las ha inaugurat lo senyor Azcárate, comensant per dir que'l tema, si bé es doctrinal, té caràcter de proble-

FESTA DEL ARBRE. — LES COMISSIONS.

ma polítich de actualitat, porque's determina en los moviments de l'opinió pública y exigeix una prompta solució. Per consegüent, indicà que las conferencias tindran aspecte de polèmica parlamentaria y periodística.

Exposà, no sempre ab exactitut reveladora d'un detingut estudi de la materia, los antecedents del regionalisme à Catalunya, baix los tres aspectes més visibles, lo literari, l'juridich y'l polítich. Donà poca importancia al primer d'aquests modos de manifestació, en lo que mostrà'l defecte de que adoleixen, ab molt escassas escepcions, los polítichs y periodistas madrilenys quant parlan de la qüestió catalana. No donan importancia al període literari del catalanisme, quant es lo més trascendental y digne d'atenció y estudi, ja que del despertament literari català nasqueren el juridich y'l polítich. Lo senyor Azcárate creu que'l catalanisme ha nascut ahir y diu que la etapa literaria ó sia'l període que precedi y segui à la restauració dels Jochs florals, era ignocenta. Si hagués llegit los discursos dels mantenedors en aquestas festas patriòticas y las

poesias en ellas premiadas fixantse en lo sentit que á la paraula *Patria* donan los poetas catalans, mallorquins, valencians y rossellonenchs, altre molt diferent seria l'alcans que á la literatura *floralesca* atribuhiria'l senyor Azcárate.

De la negació que l'orador va fer de que Catalunya tingui un dret civil que arrenqui de ella, de la seva manera d'ésser, no'n parlo perque m'apartaria del caràcter d'aquesta Revista. N'hi ha prou ab recordar que'l senyor Azcárate's decanta á una escola que creu ser lo Dret emanació constant del Estat, ó millor, de la societat que ab aquell erradament confón. Per' aquesta escola, ni l'element ètnich, ni la tradició, ni las costums poden ésser may motius atendibles pera conservar una lley vella ó inspirarne de novas. L'Estat nacional, tal com en lo moment en que's legisla está constituit, es omnipotent. No val objectar que ab tal teoria las parts podrian confóndrers ab lo tot, lo qual seria absurdo, y que'l individuo pot desaparèixer en la societat, lo qual seria á més de absurdo, tirànich. No importa: d'aquesta absorció s'en diu tendencia social de la democracia moderna, com s'en podria dir despotisme ó rahò del més fort.

A lo més que, tractantse de concessions al regionalisme, arribá'l senyor Azcárate, es á que las regions poden ésser regidas per lleys especials dictadas per l'Estat nacional: una especie de federalisme orgánich. Com lo senyor Azcárate nega que'l individuo se doni la lley á si mateix, es llògich al negar que las regions puguin tenir, dins de la Nació y formant part de la mateixa, personalitat propia.

La segona conferencia del Ateneo, ha estat á càrrech del sacerdot catalá, resident á Madrid, senyor Soler. Es aquest senyor conegut dels ateneístas per las sevas aficions als estudis politichs y socials, y l'anunci de que anava á tractar del regionalisme, portá aquell dia nombrosa y selecta concurrencia á la docta casa. Lo conferenciant plantejá eloqüentment y d'una manera clara, metòdica y concreta l'actual problema de centralisació y descentralisació, se mostrá partidari de la evolució en quant als procediments per' passar del actual estat de cosas al que la rahó, la justicia y la conveniencia de la Nació demanan, però cuidá bé dir que no s'ha de demorar l'entrar al camí de la evolució si's vol conservar la pau á Espanya. Va estar bé al descriurer lo procés històrich de la qüestió que's debat; acertat en la defensa de la doctrina descentralisadora baix tots los seus aspectes; exacte y convincent al rebàtrer la creencia de que la constitució de grans nacionalitats, ab poderosos organismes centrals, sigui una tendencia de la civilisació moderna.

En lo que l'ilustrat conferenciant deixa quelcom que desitjar, es en la apreciació de las diferencias entre la descentralisació administrativa y la politica, y en la defensa indirecta que va fer de la absorció que'n lo politich ha exercit á Espanya la monarquia desde'l sigle xvi. En aquella especie de

aprobació de la indiferencia ab que'l poble espanyol mira'ls drets politichs; en aquells reparos als entrabanchs que las modernas constitucions posan al exercici de la regia prerrogativa y, sobre tot, en la fredor ab que parla de l'autonomia politica de las regions, apareix el sectari afiliat al partit carli ó tradicionalista, gelós de la preponderancia del poder Real com á representació viva, genuina, si no única possible del Estat espanyol. El conferenciant diu que la única centralisació qu'admet es l'unitat politica. No es poca ni poch important, atenant al verdader significat de la paraula *politica* que, com tothom sab conté tot l'orde de relacions entre l'individuo y l'Estat. Altre expositor y definidor de la doctrina que'l tema proposat entranya, ha estat lo senyor López Muñoz, catedràtich d'un Institut oficial de segona ensenyansa á Madrid. Ha representat la doctrina eclèctica, allò de que las cosas son ó no son segons lo punt de vista desde que s'examinan. La descentralisació baix tots conceptes, segons aquest senyor, ja no es problema científich, perque'n la pràctica está completament resolt. L'Estat, ó'l poder central es tota la Nació: però no ho es sinó afirmant, per demunt de tot, la unitat activa y permanent de la nació mateixa, entenentse que l'Estat aixís comprés trasmet á cada hu dels organismes que l'integran la forsa y la energia necessarias per la vida.

Sols en lo que toca á la politica, al art de regir ó governar, es un problema la descentralisació. Però no hi ha que dar gran importancia al mateix, ja que, segons el conferenciant, per resòdrerlo n'hi ha prou ab evitar que'l regionalisme exagerat pugui debilitar la unitat de la patria, ó sigui la del Estat central. La descentralisació, considerada com á medi de que la provincia y'l Municipi puguin administrar lliures del expedienteig que ara'ls entrabanca, es cosa que té fácil arreglo: n'hi ha prou ab simplificar la máquina administrativa. Però si la descentralisació significa afondir fins al interior dels organismes y variar aquests en sentit determinat, llavors ja es altra cosa, es un perill, perque primer que la forma es lo fons, la essencia de las cosas y aquesta essencia corre perill d'esbravarse — diemho aixís — y pèdrers. ¿Volen descentralisació? Donchs res més senzill: que's procuri millorar las costums públicas; que cada ciudadá compleixi'ls seus debers individuals y politichs, que tothom acati las lleys actuals que al conferenciant li semblan bonas, amplas y generosas, y la descentralisació's farà per si mateixa.

No cal afegir que de tots los oradors que han tractat del assumpto al Ateneo, lo senyor López Muñoz ha estat lo més aplaudit. Com que ha interpretat fidelissimament l'opinió de la majoria dels madrilenys, unánime en dir que la descentralisació es allò que no perjudiqui als interessos que viuen á la sombra del centralisme.

J. GÜELL Y MERCADER

25 de mars 1900.

Fidel Giró, impressor. — Carrer de Valencia, 311.

LA ILUSTRACIÓ LLEVANTINA

Revista desenal d'arts, ciencies, literatura y actualitats.

Comprén el mohiment intelectual y polítich del món enter y, en particular, de Catalunya, Valencia, Mallorca y Rosselló.

Está á l'altura de les millors Ilustracions extrangeres.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

ESPANYA

L'any 1900.	20	pessetes.
Número sol	0'75	»

EXTRANGER

Europa. — L'any 1900.	25	franchs.
Demés pahissos.	30	»
Número sol.	1	»

Redacció y Administració: Trafalgar, 9, principal, 1.ª — BARCELONA

Corresponsals administratius

de

LA ILUSTRACIÓ LLEVANTINA

À

CATALUNYA

Sra. V.^{da} de R. Anglada, Plassa Major, 17, Vich.

Srs. J. Caminals, Galtés y C.^a, Picas, 4, Manresa.

Don Joseph Rocosa, Riera, Canet de Mar.

» Anton Comas, Vilafranca del Panadés.

» Joseph Franquet y Serra, Girona.

» Enrich de Carreras, Pont, 7, La Bisbal.

» Miquel Verdaguer, Baix Sant Pere, 9, Figueras.

» Francisco Clará, Sallent.

» Jaume Joseph, Granollers.

» Llorens Lladó, Rambla, 113, Sabadell.

» Joan Lloansi, Sant Feliu de Guixols.

» Narcis Planadevall, Sant Esteve, 23, Olot.

» Jaume Amorós, Plassa de la Sal, 19, Lleyda.

» Joan Gorina, Tarrassa.

FABRICA

DE

Caixes pera caudals,

Llits de ferro, Básculas,

Panys, Secrets, Sunyés, Rentamans y

tota classe de articles pera cases-torres

de

JOSEPH CAMINS PARERA

4, Fontanella, 4.

PLASSA DE CATALUNYA.

BARCELONA

